

Reaaliaikaiset verotarkastukset ja harmaan talouden torjunta

Näkemyksiä ja kokemuksia Verohallinnon ja poliisin yhteistyötarkastuksista

Selvitys 9/2024

Julkaisun nimi:

Reaaliaikaiset verotarkastukset ja harmaan talouden torjunta - Näkemyksiä ja kokemuksia Verohallinnon ja poliisin yhteistyötarkastuksista

Tekijät:

Asiantuntijat Riitta Nummila ja Niina Rinnetmäki sekä analyytikko Lasse Winter

Diaarinumero: 6226/02.98.00.00/2024

Julkaisija: Verohallinto, Harmaan talouden selvitysyksikkö

Julkaistu: 22.10.2024

Julkaisutapa: Sähköinen (PDF)

Julkisuus: Julkinen

Lisätietoja mediallyle:

Johtaja Janne Marttinen, puh. 029 512 6066

Apulaisjohtaja Marko Niemelä, puh. 029 512 6070

Muut yhteydenotot htsy@vero.fi

Julkaisualustat harmaa-talous-rikollisuus.fi ja harmaatalous.fi (vain luvituille viranomaisille)

Velvoitteidenhoitoselvityksen voi pyytää ilmiöselvityksessä kuvatun ryhmän perusteella. (Laki Harmaan talouden selvitysyksiköstä (1207/2010) 5:3 §)

Harmaan talouden selvitysyksikön selvityksissä esitetyt näkemykset ja tulkintakannanotot ovat yksikön omia, eivätkä ne sido Verohallintoa tai muita viranomaisia.

Tiivistelmä

Verohallinto tekee verotarkastuksia samanaikaisesti poliisin suorittaman esitutkin-
nan kanssa, näitä kutsutaan reaaliaikaisiksi tarkastuksiksi. Reaaliaikaisten vero-
tarkastusten määrä on vähentynyt merkittävästi viimeisten vuosien aikana.

Pääasiallinen syy määrän vähenemiseen on se, ettei poliisilla ole enää riittävästi
resursseja reaaliaikaisiin esitutkintoihin samanaikaisen verotarkastuksen kanssa.
Talousrikoksia ilmoitetaan poliisille vuosi vuodelta enemmän. Verohallinto havait-
see valvonnassaan tehokkaasti petostoimijat ja vakavia verorikoksia havaitaan
verotarkastuksilla vuosi vuodelta enemmän. Poliisin talousrikostutkinnan resurssit
ovat hyvin rajalliset suhteessa jatkuvasti lisääntyvään rikosilmoitusten määrään ja
avoimien talousrikosjuttujen määrä kasvaa kasvamistaan.

Selvityksessä esitetään tilastotietoa muun muassa reaaliaikaisten verotarkastus-
ten, Verohallinnon laatimien rikosilmoitusten ja poliisin tietoon tulleiden talousri-
kosten lukumääristä ja niiden muutoksista vuosilta 2019–2023. Tämä selvitys
tiivistää ja kokoaa aihepiiriin liittyvää tilastotietoa mahdollisen julkisen ja viran-
omaiskeskustelun tueksi. Tässä selvityksessä kuvataan reaaliaikaisia verotarkas-
tuksia, niiden hyötyjä ja haasteita. Näkemyksiä ja kokemuksia aiheesta on kerätty
asiantuntijahaastatteluilla.

Harmaa talous aiheuttaa taloudellisia menetyksiä yhteiskunnalle, kun veroja ja
veronluonteisia maksuja jää kertymättä. Verohallinnolla on merkittävä rooli vero-
tukseen liittyvien rikosten ja muun talousrikollisuuden torjunnassa. Harmaan ta-
louden torjunta onkin yksi Verohallinnon tärkeimmistä painopistealueista.
Merkittävän veroriskin toimijoihin tehdään lähtökohtaisesti verotarkastus. Har-
maan talouden torjunnassa tärkeää on petollisen toiminnan tehokas keskeyttämi-
nen. Harmaan talouden verotarkastuksen toimivaltuudet eivät vastaa enää
nykypäivää. Toimivaltuuksia parantamalla harmaan talouden toimijat saataisiin
entistä tehokkaammin kuriin.

Verohallinnon ja poliisin yhteistyö on tärkeässä osassa siinä, että harmaan talou-
den toimijat saadaan tehokkaasti pois vääristämästä liike-elämää. Viranomaisten
toiminnan oikea-aikaisuus ja nopea reagointi mahdollistavat usein rikoshyödyn
poissaamisen ja heikentävät rikoksen tekijöiden toimintamahdollisuuksia. Har-
maan talouden torjunnassa reaaliaikaiset tarkastukset ovat olennaisessa osassa,
sillä niiden avulla saadaan kohdistettua rikosvastuu ja taloudellisten seuraamus-
ten turvaamistoimet laajemmin tosiasialliselle toimijalle, mikäli tosiasiallista toimi-
jaa ei ole ollut mahdollista selvittää verotarkastuksella hallinnollisin keinoin.

Ketju verotarkastuksella havaitusta verorikosepäilystä rikostuomioon on pitkä. Sii-
hen kuuluu useita eri viranomaisia resursseineen sekä paljon lainsäädäntöä so-
veltamis- ja tulkintakysymyksineen. Digitalisaatio on lisännyt tutkittavaa
tietomäärää valtavasti, mikä haastaa sekä esitutkintaa että verotarkastusta. Myös
lisääntynyt kansainvälisyys kasvattaa työmäärää esimerkiksi laajojen virka-apu-
tiedusteluiden muodossa. Resurssien ja rikosprosessin kokonaistarkastelu on tar-
peen, jotta esimerkiksi menettely-, tulkinta- tai työtapoja korjaamalla veropetosten
rikosprosessia voitaisiin tehostaa.

Avainsanat: Viranomaisyhteistyö; Harmaan talouden torjunta; Talousrikokset;

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Tutkimuskysymykset, aineisto ja muita julkaisuja	2
2.1	Kysymykset, joihin selvityksessä vastataan.....	2
2.2	Aineisto	2
2.3	Aiheeseen liittyviä aikaisempia julkaisuja	3
3	Harmaa talous ja talousrikokset	4
3.1	Talousrikoksiksi luokitellut rikokset ja niiden tutkinta.....	4
3.2	Talousrikosilmoitusten määrät ja poliisin resurssit	5
3.3	Veropetosten osuus talousrikosilmoituksista	6
3.4	Poliisin pakkokeinot esitutkinnassa	7
4	Harmaan talouden torjunta Verohallinnossa	8
4.1	Yksi tärkeimmistä painopistealueista	8
4.2	Harmaan talouden verotarkastukset.....	9
4.3	Verotarkastusta koskeva sääntely ei vastaa nykypäivää	11
4.4	Verohallinnon poliisille tekemät rikosilmoitukset	12
4.5	Verosaatavan turvaamistoimenpide eli verotakavarikko	15
5	Tilastotietoa verotarkastuksista	15
5.1	Verotarkastusten lukumäärät.....	16
5.2	Verotarkastukset oikeudellisen muodon mukaan.....	17
5.3	Verotarkastukset verovelvollisen kotikunnan mukaan.....	17
5.4	Verotarkastukset toimialan mukaan.....	18
5.5	Verotarkastukset ja havaittujen virheiden euromäärät	18
5.5.1	Tuloveroa ja yhteisöveroa koskevat verotuksen virheet.....	19
5.5.2	Arvonlisäveroa koskevat virheet.....	20
5.5.3	Palkkoja koskevat virheet.....	21
5.5.4	Osakkaan peitelty osinko	22
6	Asiantuntijahaastattelut	23
6.1	Haastatteluiden tarkoitus ja tema	23
6.2	Asiantuntijahaastattelut – yhteenveto keskustelujen sisällöistä teemoittain	24
6.2.1	Reaaliaikaisten tarkastusten määrä ja muutos	24
6.2.2	Mahdollisia syitä määrän muutokseen ja maantieteelliset erot	25
6.2.3	Reaaliaikaiset tarkastukset ennen ja nyt.....	25
6.2.4	Reaaliaikaisuuden hyödyt	26
6.2.5	Kuinka saadaan paras lopputulos reaaliaikaisessa tarkastuksessa	28
6.2.6	Reaaliaikaiset tarkastukset verrattuna rikosilmoitukseen johtaneisiin hallinnollisiin verotarkastuksiin	28
6.2.7	Miksi rikosilmoitusten määrä kasvaa	29
6.2.8	Tunnistettuja haasteita ja mahdollisia kehitysideoita	29
6.3	Haastatteluissa esitettyjen kehitysehdotuksien ja haasteiden pohdintaa	30
7	Lopuksi	32
8	Lähteet	35

9	Luettelo kuvista ja taulukoista	38
10	Liitteet	39
	Liite 1. Talousrikoksiksi luokitellut rikosilmoitukset poliisilaitoksittain vuosina 2019–2023	1
	Liite 2. Taulukko yleisimpien talousrikosten määrän kehityksestä nimikkeittäin.....	1
	Liite 3. Tilastoja verotarkastuksilla havaittujen yhteisöveroa ja tuloveroa koskevien virheiden euromääristä.....	2
	Liite 4. Tilastoja verotarkastuksilla havaittujen arvonlisäveroa koskevien virheiden euromääristä.....	4
	Liite 5. Tilastoja verotarkastuksilla havaittujen palkkoja koskevien virheiden euromääristä ...	6
	Liite 6. Tilastoja verotarkastuksilla havaittujen peiteltyä osinko koskevien virheiden euromääristä.....	7

1 Johdanto

Selvityksessä tarkastellaan vakavaa harmaata taloutta, joka aiheuttaa yhteiskunnalle suuria veronmenetyksiä ja kuormittaa useita viranomaisia sekä oikeusjärjestelmää. Vakavia, rikosilmoitukseen johtavia verorikosepäilyjä havaitaan vuosi vuodelta enemmän ja samanaikaisesti poliisin talousrikostutkinnan resurssit ovat hyvin rajalliset. Tässä selvityksessä esitetyt tiedot perustuvat harmaan talouden torjuntaa tehneiden verovirkailijoiden ja poliisin haastatteluihin sekä viranomaisten julkisiin torjuntatilastoihin ja verotarkastuksiin.

Selvityksessä käsitellään kahden tyyppisiä verotarkastuksia, joita ovat ensinnäkin poliisin kanssa viranomaisyhteistyössä tehdyt verotarkastukset - joita kutsutaan reaaliaikaisiksi verotarkastuksiksi - ja toiseksi verotarkastukset, jotka on tehty puhtaasti Verohallinnon voimin hallinnollisina tarkastuksina ja ovat johtaneet rikosilmoitusharkintaan Verohallinnossa. Tällaista verotarkastusta kutsutaan tässä selvityksessä rikosilmoitusharkintaan johtaneeksi verotarkastukseksi. Selvityksessä tarkastellaan vuosina 2019–2023 päättyneitä verotarkastuksia.

Selvityksessä kuvataan reaaliaikaisten verotarkastusten hyötyjä ja haasteita asiantuntija-haastatteluista kerättyjen näkemysten perusteella. Haastatteluissa nousi esiin erilaisia huolia ja kehitysjatoksia, joita selvityksessä myös tuodaan esiin. Haastatteluihin turvauduttiin, koska aikaisempaa julkaistua kirjallisuutta asiasta ei juurikaan ole.

Selvitykseen on koottu tilastotietoa muun muassa reaaliaikaisten verotarkastusten, Verohallinnon laatimien rikosilmoitusten ja poliisin esitutkintojen lukumääristä ja niiden muutoksista. Selvityksessä ei tarkastella muun esitutkintaviranomaisen kuin poliisin kanssa yhteistyössä tehtyjä verotarkastuksia. Myöskään verotarkastusten tai esitutkinnan kestoa, veropetoksista annettuja tuomioita tai vahingonkorvaussaatavia ei tarkastella.

Viranomaisten saumaton ja tehokas yhteistyö on yksi harmaan talouden torjunnan kulmakivi. Verotarkastukset ja erityisesti esitutkintaviranomaisen kanssa yhteistyössä tehtävät reaaliaikaiset verotarkastukset ovat tärkeitä ja fiskaalisesti merkittäviä harmaan talouden torjumiseksi. Petollisen toiminnan keskeyttäminen ja rikoshyödyn poissaaminen rikoksen tekijöiltä estää tehokkaasti toiminnan uudelleen aloittamista. Olennaista harmaan talouden torjunnassa on, että väärin toimivat henkilöt saadaan teoistaan rikosoikeudelliseen vastuuseen.

Johdannon jälkeen selvityksen toisessa luvussa esitetään kysymykset, joihin selvityksessä vastataan ja esitellään selvityksessä käytetty aineisto. Kolmannessa luvussa kuvataan poliisin talousrikostutkintaa Harmaa- talous ja talousrikollisuus -sivustolla esitettyjen julkisten tilastotietojen avulla. Neljännessä luvussa kerrotaan Verohallinnon harmaan talouden torjunnasta. Viidennessä luvussa esitetään harmaan talouden tarkastuksilla havaittujen virheiden euromääriä. Kuudennessa luvussa on kooste asiantuntijahaastatteluista ja pohdintaa niissä esille nousseista seikoista. Viimeisessä eli seitsemännessä luvussa on esitetty yhteenvedoa havainnoista ja mahdollisista kehitystarpeista.

2 Tutkimuskysymykset, aineisto ja muita julkaisuja

2.1 Kysymykset, joihin selvityksessä vastataan

Poliisin talousrikostutkinta ja resurssit

- Kuinka paljon poliisin tietoon saatetaan vuosittain talousrikosluokiteltuja rikosilmoituksia?
- Miten ne jakautuvat alueellisesti?
- Mitä rikosnimikkeitä rikosilmoitukset sisältävät?
- Mitkä ovat talousrikostutkinnan resurssit ja onko niiden määrässä tapahtunut muutoksia?

Verohallinto ja harmaan talouden verotarkastukset

- Kuinka paljon verotarkastuksia tehdään reaaliaikaisina? Onko niiden määrä muuttunut?
- Kuinka moni verotarkastus johtaa rikosilmoitusharkintaan? Onko niiden määrä muuttunut?
- Miten harmaan talouden verotarkastuksilla havaittujen virheiden euromäärät ovat kehittyneet?
- Keskittyykö harmaa talous tietyille toimialoille?
- Kuinka monta rikosilmoitusta Verohallinto tekee vuosittain poliisille? Onko niiden määrä muuttunut?
- Mitä rikosnimikkeitä Verohallinnon rikosilmoitukset sisältävät?

Asiantuntijoiden näkemyksiä ja kokemuksia

- Miten reaaliaikaisten tarkastusten sisältö on muuttunut viimeisten vuosien aikana?
- Minkälaista hyötyä reaaliaikaisilla verotarkastuksilla on verrattuna hallinnollisiin verotarkastuksiin?
- Kuinka reaaliaikaisia verotarkastuksia voitaisiin saada lisää?
- Mitä muita keinoja voisi olla harmaan talouden torjunnassa ja rikoshyödyn poissäätämiseksi?

2.2 Aineisto

Harmaa talous ja talousrikollisuus -sivustolla julkaistaan vuosittain tilastoja harmaan talouden torjunnasta¹. Tilastojen avulla seurataan viranomaisten torjuntatoimien vaikuttavuutta määrällisesti ja laadullisesti. Sivustolla on myös kolme kertaa vuodessa päivittyvä resurssiseuranta-työkalu², jonka avulla voidaan muodostaa nopeasti kokonaiskuva talousrikosprosessissa keskeisten viranomaisten käytettävissä olevista resursseista, niiden kehityksestä sekä

---

¹ Harmaa talous ja talousrikollisuus sivusto, Torjunta/Torjuntatilastot. Saatavilla: <https://www.vero.fi/harmaa-talous-rikollisuus/torjunta/torjuntatilastot/>

² Harmaa talous- ja talousrikollisuus sivusto, Torjunta/Resurssiseuranta. Saatavilla: <https://www.vero.fi/harmaa-talous-rikollisuus/torjunta/resurssiseuranta/>

mahdollisista puutteista. Tässä selvityksessä tarkastellaan Verohallinnon ja Poliisin torjuntatilastoja ja resurssiseurantatyökalun tietoja.

Lisäksi aineistona on käytetty Verohallinnon tietoja rikosilmoitusharkinnoista ja poliisille tehdyistä rikosilmoituksista. Aineistona ovat myös harmaan talouden verotarkastukset, jotka ovat päättyneet vuosina 2019–2023. Harmaan talouden verotarkastuksella tarkoitetaan tarkastusta, joka johtaa rikosilmoitusharkintaan. Reaaliaikaisiin verotarkastuksiin liittyy aina rikosilmoitus, koska niissä poliisi tekee samanaikaisesti esitutkintaa, kun verotarkastaja suorittaa verotarkastusta. Selvityksen verotarkastuksia koskevat tilastot eroavat hieman Verohallinnon torjuntatilaston ja resurssiseurantatyökalun tiedoista, koska selvityksen ulkopuolelle on rajattu käynnissä olevat tarkastukset ja muiden viranomaisten kuin poliisin kanssa tehdyt yhteistarkastukset. Harmaa talous ja talousrikollisuus -sivuston tietoihin ne sisältyvät.

Käytännön kokemuksia ja näkemyksiä on kerätty haastattelemalla 9 asiantuntijaa, joilla on pitkä kokemus harmaan talouden verotarkastuksista, rikosasianvalvonnasta sekä poliisin talousrikostutkinnasta.

2.3 Aiheeseen liittyviä aikaisempia julkaisuja

Harmaan talouden selvitysyksikkö toteutti vuonna 2019 viranomaiskyselyn. Siinä vastaajat toivoivat viranomaisille esimerkiksi yhteistyöryhmää harmaan talouden torjuntaan ja enemmän yhteistyössä tehtäviä tarkastuksia³. Lisäksi viranomaiskyselyssä nousi esiin, että rikoshyödyn tehokas poisottaminen on tehokkain keino estää talousrikollisuutta ja että tällä hetkellä rikoshyödyn jäljittäminen ja pois ottaminen eivät ole riittävällä tasolla.⁴

Verohallinnon ja Tullin toimivaltuuksien tilaa ja kehittämistä on selvitetty useassa harmaan talouden ja talousrikollisuuden toimenpideohjelmassa. Valtionvarainministeriö on laatinut yhteistyössä Verohallinnon harmaan talouden torjunnan ja Tullin kanssa vuonna 2023 raportin Verohallinnon ja Tullin toimivaltuuksien riittävydestä ja muutostarpeista. Selvitys on laadittu harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan 2020–2023 toimenpideohjelman osahankkeena. Selvityksen mukaan nykyiset toimivaltuudet perustuvat pitkälti verovelvollisen myötävaikutusvelvollisuuteen⁵, mikä ei turvaa riittävällä tavalla luotettavaa ja ajantasaista tiedonsaantia verotarkastuksen toteuttamiseksi harmaan talouden kohteissa. Uusina toimivaltuuksina on esitetty harkittavaksi vero- ja tulliviranomaisen nimenomaista oikeutta verotarkastuksen suorittamiseen, materiaalien etsintään, jäljentämiseen ja haltuunottoon sekä Verohallinnolle oikeutta selvittää todisteiden turvaamiseksi luonnollisen henkilön henkilöllisyys. Uudet toimivaltuudet edellyttäisivät lainsäädäntömuutoksia. (Valtionvarainministeriö, 2023) Verotarkastuksen toimivaltuuksien muutostarpeita kuvataan tarkemmin selvityksen alaluvussa 4.3.

---

³ HTSY: Viranomaisten näkemyksiä harmaan talouden nykytilasta. 4/2019. Luku 6.4.1

⁴ HTSY: Viranomaisten näkemyksiä harmaan talouden nykytilasta. 4/2019. Luku 6.2.

⁵ Myötävaikuttamisvelvollisuus tarkoittaa sitä, että verovelvollisella on esittämis-, ilmoitus- ja selvittämisvelvollisuus.

3 Harmaa talous ja talousrikokset

Harmaalla taloudella tarkoitetaan tässä selvityksessä verojen tahallista ja lainvastaista lainlyöntiä. Harmaa talous ei ole rikosoikeudellinen käsite, mutta harmaan talouden teot täyttävät usein myös jonkin rikoksen tunnusmerkistön. Tyypillisiä harmaaseen talouteen liittyviä rikoksia⁶ ovat muun muassa veropetokset ja verorikkomukset. Myös erilaiset velallisen epärehellisyysteot ja rahanpesuepäilyt liittyvät harmaaseen talouteen.

Luvussa 3.1 kuvataan lyhyesti, minkälaisia rikoksia sisäministeriön mukaan pidetään talousrikoksina. Poliisin määrittelemien talousrikosten kirjo on huomattavasti laajempi kuin mitä Verohallinto poliisille rikosilmoituksilla ilmoittaa. Alaluvuissa 3.2 ja 3.3 esitetään tilastoja poliisin tietoon saatetuista talousrikoksista ja talousrikostutkinnan resursseista. Luvussa 3.4 kuvataan poliisin esitutkinnassa usein käytettyjä pakkokeinoja, jotka liittyvät olennaisina myös Verohallinnon kanssa tehtäviin reaaliaikaisiin verotarkastuksiin.

3.1 Talousrikoksiksi luokitellut rikokset ja niiden tutkinta

Poliisi tekee viranomaisyhteistyötä sekä kansallisesti että kansainvälisesti talousrikollisuuden torjumiseksi ja tutkimiseksi. Rikoksella saadun hyödyn jäljittäminen ja poisottaminen sekä vahingonkorvausten turvaaminen ovat osa poliisin talousrikostutkintaa. Talousrikosten tutkinnassa muun muassa Verohallinto on poliisin yhteistyökumppanina. (Poliisi, 2024).

Talousrikoksella tarkoitetaan usein yrityksen tai yhteisön toiminnassa tapahtuvaa oikeudettomaan, välittömään tai välilliseen taloudelliseen hyötyyn tähtäävää rangaistavaa tekoa. Se voi olla myös henkilökohtaiseen hyötyyn tähtäävä rangaistava teko, jolla on kytkentä liiketoimintaan. (Harmaa talous & talousrikollisuus, 2021). Tämä tarkoittaa, että lähtökohtaisesti kaikki sellaiset rikosilmoitukset, jotka liittyvät yritykseen ja yritystoiminnassa epäiltyyn tekoon, luokitellaan poliisissa talousrikokseksi. Sen sijaan yksityishenkilön ilman yrityskytkentää tekemää verorikosta ei pääsääntöisesti poliisin tilastoissa luokitella talousrikokseksi. Harmaa talous ja talousrikollisuus -sivustolla julkaistavissa rikostorjuntatilastoissa esitetään poliisin talousrikoksiksi luokittelemia tapauksia.

Tyypillisiä talousrikoksia ovat vero- ja kirjanpitorikokset ja velallisen rikokset. Näiden lisäksi talousrikostutkinnassa tutkitaan muun muassa petoksia, kavalluksia, arvopaperimarkkinarikoksia, ympäristö- ja elintarvikerikoksia, yrityssalaisuusrikoksia, työrikoksia ja työperäistä ihmiskauppaa. (Sisäministeriö, 2023). Poliisin tutkimista talousrikosasioista suurin osa on veropetoksia, kirjanpito- ja velallisen rikoksia sekä avustus- ja petosrikoksia. Talousrikoksiin liittyy usein myös rahanpesu, jolla rikollisen rahan alkuperä pyritään häivyttämään. (Poliisi, 2024).

---

⁶ Rikoslaki (19.12.1889/39) 29 luku 1§ - 4§.

Oikeusministeriö on arviomuistiossaan⁷ vuonna 2018 tarkastellut erilaisia rikoksia ja niiden tutkintaa sekä rangaistusten oikeasuhtaisuutta. Tässä selvityksessä ei tarkastella talousrikosten rangaistuksia, mutta mietinnössä on kuvattu talousrikosten tutkintaa seuraavasti (Oikeusministeriö, 2018, ss. 113-114): ”Talousrikokset saattavat koskea pitkiä ajanjaksoja ja niihin voi liittyä mutkikkaita järjestelyjä. Talousrikoksia koskevat juttukokonaisuudet voivat olla laajoja ja niihin liittyy usein laaja asiakirjamateriaali. Talousrikoksissa syyttäminen ja tuomitseminen vaativat hyvää taloudellisen toiminnan ja sitä koskevan laajan normiston tunte-
musta. Talousrikosten tutkinnan ja käsittelyn vaativuus merkitsevät usein pitkähköjä käsittelyaikoja ja huomattavia kustannuksia. Pisimmät käsittelyajat ovat törkeissä talousrikok-
sissa. Taloudellinen toiminta on usein luonteeltaan rajat ylittävää. Talousrikos, jolla on kan-
sainvälisiä liityntöjä, asettaa tutkinta-, syyttämisen- ja tuomitsemistoiminnalle monessa
suhteessa korkeampia vaatimuksia kuin puhtaasti kotimaiset vastaavat rikokset.” Oikeusmi-
nisteriön mietinnön mukaan talousrikosten tutkiminen (esitutkinta) vie paljon aikaa ja edellyt-
tää syvällistä taloudellisen toiminnan osaamista.

Rikosten esitutkinnasta säädetään esitutkintalaissa. Esitutkintaviranomaiset ovat poliisi, raja-
vartio-, tull- ja sotilasviranomaiset⁸. Tämä selvitys tarkastelee soveltuvin osin vain poliisin
suorittamia esitutkintoja, vaikka esimerkiksi myös Tulli tutkii omaan toimivaltaansa kuuluvia
talousrikosepäilyjä⁹. Verohallinto ja Tulli tekevät tarkastuksia yhteistyössä, mutta tässä selvi-
tyksessä niitä ei tarkastella.

3.2 Talousrikosilmoitusten määrät ja poliisin resurssit

Seuraavassa taulukossa esitetään Harmaa talous ja talousrikollisuus -sivuston Resurssiseu-
rantatyökaluun poliisin antamia tietoja. Listattuna on poliisin resurssit talousrikosasioiden kä-
sittelyyn (käytetty HTV), poliisille tehtyjen tutkintapyyntöjen eli rikosilmoitusten määriä
(ilmoitukset) sekä suoritettujen esitutkintojen määriä (päätettyt asiat ja avoimet asiat). Taulu-
kossa on esitetty yhteissummat kaikkien Suomen 13 poliisilaitoksen/yksikön tiedoista.

Taulukko 1. Poliisin esitutkinta resurssit ja talousrikostapausten määrät 2019–2023

Vuosi	Käytetyt HTV	Ilmoitukset*	Päätettyt asiat**	Avoimet asiat***
2019	259	1 963	1 920	2 795
2020	383	2 251	2 077	3 202
2021	383	1 965	2 093	3 182
2022	374	2 037	1 856	3 455
2023	389	2 391	2 059	3 946

Lähde: Harmaatalous ja talousrikollisuus -sivusto, Torjunta/Resurssiseuranta

*) Poliisille ilmoitettujen talousrikoksiksi luokiteltujen rikosilmoitusten määrä.

**) Päätettyillä talousrikosasioilla tarkoitetaan asioita, jotka on poliisista lähetetty syyteharkintaan syyttäjälle, pää-
tetty poliisin toimesta ”ei syytä epäillä rikosta” -näytöllä tai päätetty rajoittamisesitysten kautta.

***) Avoimet asiat tarkoittavat juttuja, joista on kirjattu rikosilmoitus, mutta esitutkintaa ei ole vielä aloitettu tai se
on kesken.

⁷ Oikeusministeriö, Mietintöjä ja lausuntoja 7/2018, Arviomuistio rikoslain viimeaikaisesta kehityksestä ja tulevista
kehitystarpeista

⁸ Esitutkintalaki 22.7.2011/805, 2 luku 1 §.

⁹ Päärikoksena on yleensä veropetos tai törkeä veropetos ja lisäksi tutkitaan muun muassa väärennys-, tulliselvi-
tys-, ympäristö- ja kirjanpitorikoksia. Talousrikoksiksi katsotaan myös valmisteverollisten tuotteiden salakuljetus
(alkoholi, nuuska ja savukkeet), kun toimintaa voidaan verrata liike- ja ammattitoimintaan.

Resurssiseurantatyökalun tietojen perusteella havaitaan, että poliisille tehtyjen talousrikoksiin liittyvien rikosilmoitusten määrät ja avoimien juttujen määrät ovat lisääntyneet viimeisen viiden vuoden aikana huomattavan paljon. Rikosilmoitusten määrä on vuodesta 2019 vuoteen 2023 kasvanut noin 20 prosentilla ja avoimien juttujen määrä on lisääntynyt noin 40 prosentilla. Talousrikosten tutkintaan käytettyjen henkilötyövuosien määrä ei kuitenkaan ole vastavasti lisääntynyt. Tilaston mukaan vuoden 2019 jälkeen henkilötyövuosien määrä on pysynyt tasaisesti vajaassa neljäsäsadassa.

Poliisilaitosten välillä on huomattavia eroja rikosilmoitusten ja avoimien juttujen määrissä, erityisesti Helsingin ja Itä-Uudenmaan poliisilaitoksissa juttujen määrät ovat lisääntyneet huomattavasti. Selvityksen liitteessä 1 on tilasto poliisilaitoksittain vuosina 2019–2023 kirjattujen rikosilmoituksen määristä ja avoimien juttujen määristä. Sisäministeriön vuonna 2022 laatimassa selvityksessä¹⁰ on todettu suuntaus vuodelta 2021 seuraavasti: ”Pääkaupunkiseudun poliisiyksiköiden (Helsinki, Länsi-Uusimaa, Itä-Uusimaa ja Keskusrikospoliisi) tutkittavaksi kirjattiin vuonna 2021 noin 50 % koko maan talousrikoksista. Samana vuonna yksiköiden osuus koko valtakunnan avoimista talousrikoksista oli noin 56 %” (Sisäministeriö, 2022).

Yksi selittävä tekijä talousrikoksiksi luokiteltujen rikosilmoitusten painottumiseen erityisesti Uudellemaalle löytynee siitä, että Suomen yrityksistä reilulla kolmanneksella (35 %) on kotikunnaksi rekisteröity kunta, joka sijaitsee Uudellamaalla. Seuraavaksi eniten yrityksiä kotikunnan mukaan sijaitsee Varsinais-Suomessa ja Pirkanmaalla, kummassakin 9 %. Muissa maakunnissa osuudet ovat prosentista muutamaan.¹¹

3.3 Veropetosten osuus talousrikosilmoituksista

Rikostorjuntatilastojen¹² mukaan poliisin tietoon tulleet veropetokset ja törkeät veropetokset ovat lisääntyneet vuosien 2019–2023 aikana. Valtaosa veropetoksista ja törkeistä veropetoksista tulee poliisin tietoon Verohallinnon ilmoittamina. Verohallinnon poliisille tekemiä rikosilmoituksia kuvataan erikseen selvityksen luvussa 4.3.

Taulukko 2. Talousrikoksiksi luokiteltujen veropetosten* määrät vuosina 2019–2023.

Rikosnimike	2019	2020	2021	2022	2023
Veropetos	105	129	122	157	153
Törkeä veropetos	453	486	420	549	634
Yhteensä	558	615	542	706	787

Lähde: Harmaa talous ja talousrikollisuus -sivusto/Torjunta/Torjuntatilastot/Rikostorjunta

*) Tässä tilastossa on esitetty poliisin vastaanottamat talousrikoksiksi luokitellut veropetosten määrät. Määrä eroaa Verohallinnon ilmoittamien veropetosten määristä, koska kaikkia Verohallinnon ilmoittamia veropetoksia ei ole poliisissa luokiteltu talousrikoksiksi (luku 3.2).

Poliisin talousrikostutkinnassa tutkittavista jutuista noin viidennes on veropetoksia ja törkeitä veropetoksia. Veropetoksista valtaosa (4/5) on törkeää tekemuotoa. Veropetosten lisäksi

¹⁰ Sisäministeriön julkaisu 2022:24, Selvitys poliisin määrärahojen käytöstä ja määrärahojen riittävyyteen liittyvistä tekijöistä.

¹¹ Harmaan talouden selvitysyksikkö, 28.8.2023, Asiakasluokittelu A40/2023 (VH/4427/02.98.00.03/2023). Vuoden 2023 alussa Suomessa toimineet yritykset.

¹² Harmaa talous ja talousrikollisuus -sivusto/Torjunta/Torjuntatilastot/Rikostorjunta. Tiedot saatavilla osoitteesta: <https://www.vero.fi/harmaa-talous-rikollisuus/torjunta/torjuntatilastot/rikostorjunta/>

Verohallinto voi tehdä rikosilmoituksen veropetoksiin liittyvissä tapauksissa myös epäillyistä kirjanpitorikoksista. Jos veropetosten mukaan luetaan myös kirjanpitorikokset ja törkeät kirjanpitorikokset, ovat ne yhdessä jopa lähes puolet poliisin tietoon tulleista talousrikosjutuista. Selvityksen liitteenä 2 on taulukko, johon on koottu tiedot poliisin tietoon tulleista talousrikoksista rikosnimikkeittäin.

3.4 Poliisin pakkokeinot esitutkinnassa

Rikoksen selvittämisen, oikeudenkäynnin ja rangaistuksen täytäntöönpanon turvaamiseksi esitutkintaviranomaisten käytössä on erilaisia pakkokeinoja. Poliisin päätöksellä tehtäviä pakkokeinoja ovat esimerkiksi kiinniottaminen, pidättäminen, henkilötuntemerkkien ottaminen, takavarikko ja kotietsintä. Osa esitutkinnassa käytettävistä pakkokeinoista edellyttää tuomioistuimen päätöstä. Näitä ovat esimerkiksi vangitseminen, vangitsemisen sijasta määrättävä matkustuskielto, hukkaamiskiello, vakuustakavarikko sekä telekuuntelua, televalvontaa ja teknistä tarkkailua koskevat luvat. (Tuomioistuinlaitos, 2021)

Poliisin ja Verohallinnon yhteistyönä tekemissä tarkastuksissa, kumpikin viranomainen toimii laissa sille määrätyn vastuun, velvollisuuden sekä tietojen luovutusmääräyksiä noudattaen. Poliisi suorittaa esitutkintaa ja verotarkastaja verotarkastusta, samanaikaisesti ja tiiviissä yhteistyössä. Esitutkinnassa käytössä olevin pakkokeinojen kautta poliisi saa usein kerättyä verotukseen vaikuttavia olennaisia tietoja, joita verotarkastuksen kohde ei välttämättä vapaaehtoisesti verotarkastajalle luovuttaisi.

Reaaliaikaisissa tarkastuksissa, joissa verovelvollinen ei vapaaehtoisesti luovuta kirjanpitoa ja muuta verotukseen vaikuttavaa tietoa verotarkastusta varten voi poliisi pakkokeinoina nojalla ”takavarikoida” aineiston verovelvolliselta. Poliisi tekee tällöin kotietsinnän tai paikanetsinnän¹³ verovelvollisen tai vastuussa olevan henkilön tiloihin. Poliisilla on mahdollisuus takavarikoida¹⁴ esine, omaisuus tai asiakirja, jos sitä voidaan käyttää todisteena rikosasiassa. Esitutkinnassa oleviin veropetoksiin liittyen takavarikoidaan esimerkiksi kirjanpitoa ja muita asiakirjoja sekä tietokoneita ja muita digitaalisia laitteita. Tietokoneiden ja laitteiden tietosisällön selvittämiseksi poliisi voi suorittaa laite-etsinnän¹⁵.

Usein esitutkinnassa ja siten myös reaaliaikaisissa verotarkastuksissa käytetään vakuustakavarikkoa¹⁶. Niin sanottuna turvaavana pakkokeinona rikoksesta epäillyn henkilön omaisuutta saadaan määrätä vakuustakavarikkoon sakon, rikokseen perustuvan vahingonkorvauksen tai hyvityksen tai valtiolle menetettäväksi tuomittavan rahamäärän maksamisen turvaamiseksi. Vakuustakavarikosta päättää tuomioistuin¹⁷. Vakuustakavarikkoon omaisuutta voidaan määrätä enintään määrä, jonka voidaan olettaa vastaavan tuomittavaa sakkoa,

---

¹³ Pakkokeinolaki (22.7.2011/806) 8 luku Etsintä

¹⁴ Pakkokeinolaki (22.7.2011/806) 7 luku Takavarikoiminen ja asiankirjan jäljentäminen.

¹⁵ Pakkokeinolaki (22.7.2011/806) 8 luku 20 § - 22 §

¹⁶ Pakkokeinolaki (22.7.2011/806) 6 luku Vakuustakavarikko

¹⁷ Ennen tuomioistuimen päätöstä poliisi voi tutkinnanjohtajan päätöksellä tehdä päätöksen väliaikaistoimesta ja turvaamistoimivaatimus on tällöin tehtävä seitsemän päivän kuluessa tuomioistuimelle. Vakuustakavarikko on voimassa 4 kuukautta päätöksestä ja tuomioistuin voi pyynnöstä jatkaa sen voimassaoloa 4 kuukautta kerrallaan.

vahingonkorvausta, hyvitystä tai menettämisseuraamusta. Vakuustakavarikkoon voidaan asettaa esimerkiksi rikoksesta epäillyn sijoituksia, kiinteistöjä, asunto-osakkeita ja autoja.

Yksi olennainen osa esitutkintaa on perinteisesti kuulustelut¹⁸. Poliisi voi kuulustella henkilöä asianomistajana, rikoksesta epäiltynä, todistajana tai asemassa muu. Mikäli rikoksesta todennäköisin syin epäilty henkilö ei vapaaehtoisesti tule kuulusteltavaksi, poliisi voi tarvittaessa pidättää tai vaatia vangittavaksi¹⁹ hänet. Kuulusteluissa kysyttävät asiat ovat hyvin pitkälle samoja, mitä myös verotarkastaja kysyisi verotarkastuksella, sillä veropetoksen selvittäminen vaatii myös verosubstanssin selvittämistä.

Yksi esitutkinnassa käytettävistä pakkokeinoista on telekuuntelu²⁰. Siinä poliisi kuuntelee tai tallentaa viestintää ja/tai sen tunnistetietoja salassa sen kohteelta. Telekuunteluun tarvitaan aina tuomioistuimen lupa. Telekuuntelu on niin sanottu salainen pakkokeino ja sillä saadaan rikostutkinnassa usein olennaista tietoa muun muassa petollista toimintaa tosiasiallisesti johdettavista henkilöistä ja muista yhteyksistä.

4 Harmaan talouden torjunta Verohallinnossa

Harmaa talous aiheuttaa taloudellisia menetyksiä yhteiskunnalle, kun veroja ja veronluonteisia maksuja jää kertymättä. Kyse on niin sanotusta piilorikollisuudesta, josta vain osa tulee viranomaisten tietoon ja joka aiheuttaa vahinkoja myös laillisesti toimiville yrityksille väärissä kilpailuissa. (Harmaa talous & talousrikollisuus, 2021). Tässä luvussa kuvataan Verohallinnon keinoja torjua harmaata taloutta. Erityisesti tarkastellaan harmaan talouden verotarkastuksia.

4.1 Yksi tärkeimmistä painopistealueista

Verohallinnon tavoitteena on yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa lisätä väärin toimijoiden kiinnijäämisriskiä teoistaan julkista taloutta vastaan. Verohallinnon tekemien rikosilmoitusten tavoitteena on rikosten paljastaminen, tutkiminen, käsittely julkisessa oikeudenkäynnissä ja rikosoikeudellisen rangaistusvastuun toteuttaminen. Verohallinto osallistuu rikoksesta saadun hyödyn poisottamiseen perimällä verot ja vahingonkorvaukset. Suurin osa Verohallinnon havaitsemista verorikoksista tulee ilmi verotarkastusten yhteydessä. Usein verotarkastus on ainoa keino selvittää tapauksen tosiseikat, jotta Verohallinto voi määrätä oikean veron ja mahdollisesti saattaa asian esitutkintaan. (Verohallinto, 2019).

Verohallinnolla on merkittävä rooli verotukseen liittyvien rikosten ja muun talousrikollisuuden torjunnassa. Harmaan talouden torjunta onkin yksi Verohallinnon tärkeimmistä painopistealueista. Verohallinnossa harmaan talouden torjunta keskittyy verorikoksien estämiseen ja

---

¹⁸ Esitutkintalaki (22.7.2011/807) 7 luku Kuulustelut

¹⁹ Pakkokeinolaki (22.7.2011/806) 2 luku Kiinniottaminen, pidättäminen ja vangitseminen

²⁰ Pakkokeinolaki (22.7.2011/806) 10 luku Salaiset pakkokeinot.

selvittämiseen erilaisin työkaluin verotarkastusten lisäksi muun muassa rekisteröinnin ja ilmoitusvalvonnan keinoin. Harmaata taloutta ennalta estävää työtä tehdään jatkuvasti sidosryhmien kanssa. Myös kansainvälisellä yhteistyöllä ja tietojenvaihdolla on merkittävä rooli Verohallinnon harmaan talouden torjunnassa. (Verohallinto, 2024).

Tärkeää harmaan talouden torjunnassa on petollisen toiminnan tehokas keskeyttäminen. Osa verotarkastuksista tehdään samanaikaisesti esitutkinnan kanssa. Näiden, reaaliaikaisiksi kutsuttavien verotarkastusten, määrä on vähentynyt viime vuosina merkittävästi poliisin talousrikostutkinnan ruuhkautumisen vuoksi. (Verohallinto, 2024).

Harmaata taloutta havaitaan koko liiketoimintakentässä. Esimerkiksi laskutuspalvelut ja kevytyrittäjyys ovat muuttaneet harmaan talouden ilmentymistä viime vuosina. Verohallinnon harmaan talouden torjuntaa työllistävät muun muassa kansainväliset rahasiirrot, virtuaalipankit ja digitaaliset maksualustat sekä työntekemisen uudet muodot. Verohallinnon mukaan harmaassa taloudessa käytetään yhä enemmän pienempiä yrityksiä. Valvonnan tueksi Verohallinto kehittää jatkuvasti valvontakeinoja verotarkastusten rinnalle. Vuoden 2023 aikana vakavampaan Verohallinnon harmaaseen talouteen erikoistuneen henkilöstön suorittamista verotarkastuksista 93 % johti verojen määräämiseen ja noin 86 % rikosilmoitusharkintaan. (Verohallinto, 2024). Vaikka vakavaa harmaata taloutta havaitaan osuvasti, se ei välttämättä tarkoita, että kaikki vältetyt verot saataisiin myös kertymään valtiolle. Reaaliaikaisissa verotarkastuksissa tämä usein onnistuu, kun petolliseen toimintaan päästään kohdistamaan esitutkintaviranomaisen pakkokeinoja siinä vaiheessa, kun toiminta on vielä käynnissä ja rahoja ei ole ennätetty piilottamaan viranomaisilta.

4.2 Harmaan talouden verotarkastukset

Verotarkastus on operatiivista erityisvalvontaa ja Verohallinnon järein valvontamuoto. Verotarkastuksen laajuus vaihtelee tilanteen ja tarpeen mukaan. Yleensä verotarkastuksessa tutkitaan samanaikaisesti yksi tai useampia verolajeja. Niistä tarkastetaan verotuksen kannalta olennaiset asiat tietyltä ajanjaksolta. Tarkastus voi koskea myös jotain yksittäistä asiaa tai tarkemmin rajattua asiaryhmää. Verotarkastuksia kohdistetaan erityisesti niihin kohteisiin, joissa on erityinen riski ja joissa suurella todennäköisyydellä riski toteutuu. Verotarkastuksilla saadaan suhteellisen tarkkaa tietoa havaituista harmaan talouden toimijoista. Harmaan talouden verotarkastukseksi kutsutaan verotarkastusta, joka on johtanut rikosilmoitukseen tai rikosilmoitusharkintaan.

Harmaa talous ja talousrikollisuus -sivustolla julkaistujen Verohallinnon torjuntatilastojen mukaan Verohallinto teki vuonna 2023 yhteensä 618 harmaan talouden verotarkastusta²¹. Lähes puolet harmaan talouden tarkastuksista tehtiin yrityksiin, joiden liikevaihto on alle 2 miljoonaa euroa ja noin 40 prosenttia yrityksiin, joiden liikevaihto on tuntematon²². Alle 10 %

---

²¹ Lukumäärä sisältää sekä poliisille että Tullille tehdyt rikosilmoitukset niin yrityksistä kuin yksityishenkilöistä.

²² Liikevaihto on tuntematon esimerkiksi siksi, että yhtiö on laiminlyönyt veroilmoituksen antamisen ja siksi ei ole ilmoittanut liikevaihtoaan.

harmaan tarkastuksista kohdistui yrityksiin, joiden liikevaihto on yli 2 miljoona. (Verohallinto, 2024)

Verotarkastuksesta säädetään verolainsäädännössä²³. Verotarkastuksen kulusta ja hyvästä verotarkastusmenettelystä Verohallinto on antanut yleisohjeen ”Hyvä verotarkastustapa”. Tiivistetysti voidaan todeta, että nykyisen lainsäädännön mukaan verovelvollisella on verotarkastuksen yhteydessä laaja ilmoittamisvelvollisuus ja aineistojen esittämisvelvollisuus. Varsinaisen kirjanpitoaineiston lisäksi verovelvollisen on esitettävä kaikki muukin aineisto ja omaisuus, joka saattaa olla tarpeen verovelvollisen verotuksessa. Verotarkastaja harkitsee, mikä aineisto on tarkastuksen kannalta tarpeellista. Myös sähköisessä muodossa oleva aineisto on esitettävä. Kirjanpito ja muu aineisto tulee luovuttaa tarkastettavaksi, vaikka se sisältäisi verovelvollisen kannalta salassa pidettävää tietoa. (Verohallinto, 2018)

Verotarkastuksen yhteydessä voidaan hankkia tietoja myös sivullisilta eli muilta kuin verovelvolliselta itseltään. Sivullisilta saatujen vertailutietojen avulla pyritään varmistamaan, että verovelvollisen kirjanpidossa olevat ja Verohallinnolle annetut tiedot ovat oikein. Verohallinto saa tietoja sivullisilta laissa säädetyin edellytyksin. Osa tiedoista saadaan veroilmoituksista, mutta tietoja voidaan hankkia myös erikseen tehtävillä kirjallisilla tiedusteluilla tai vertailutietotarkastuksilla. Verotarkastukseen liittyvä tiedustelu voidaan lähettää myös viranomaiselle tai muulle julkisyhteisölle. Verosopimusten ja virka-apusopimusten sekä EU-lainsäädännön nojalla tietoja voidaan saada myös muiden maiden veroviranomaisilta, ja heille voidaan myös luovuttaa tietoja. (Verohallinto, 2018)

Nykyisten viranomaisvaltuuksien puitteissa harmaan talouden tarkastuksia voidaan suorittaa tehokkaimmin reaaliaikaisissa tarkastuksissa. Yhteistyönä tehdyt reaaliaikaiset tarkastukset eivät laajenna yhdenkään viranomaisen toimivaltuuksia, vaan jokainen toimii omilla valtuuksillaan tehden yhteistyötä keskenään. Yhteistyönä tehdyissä tarkastuksissa saadaan viranomaisten valvontakeinot tehokkaasti samanaikaisesti käyttöön. Reaaliaikaisia tarkastuksia tehdään niin poliisin kuin Verohallinnon aloitteesta. Ne ovat parhaimmillaan tiivistä yhteistyötä, jossa esimerkiksi verotarkastaja on asiantuntijana mukana poliisin kotietsinnällä (tai paikanetsinnällä) ja välitöntä yhteistyötä tehdään niin aineiston tarkastelussa kuin näytön keräämisessä. Verohallinnon toimivaltuuksissa on havaittu kehittämistarpeita, sillä ne eivät vastaa nykypäivää eikä poliisilta ole mahdollista saada riittävässä määrin apua reaaliaikaisten verotarkastusten muodossa.

Reaaliaikaisissa verotarkastuksissa yksi olennainen asia on rikosprosessissa sovellettava itsekriminointisuoja²⁴. Itsekriminointisuoja ei vaikuta verovelvollisen ilmoittamisvelvollisuuden sisältöön ja laajuuteen, vaan verovelvollisen on aina annettava oikea veroilmoitus ja siihen tarvittaessa pyydettävät lisäselvitykset. Sama koskee kirjanpitoaineiston

---

²³ Laki verotusmenettelystä 1558/1995 (14, 19, 20 ja 21 §), asetus verotusmenettelystä 763/1998 (2–4 §), laki oma-aloitteisten verojen verotusmenettelystä 768/2016 (24, 29, 30 ja 31 §), ennakkoperintälaki 1118/1996 (37 §).

²⁴ Rikoksesta epäiltyä tai syytettyä ei saa pakottaa tai painostaa tunnustamaan omaa syyllisyyttään tai muutoin myötävaikuttamaan oman syyllisyytensä selvittämiseen.

esittämisvelvollisuutta verotarkastuksen yhteydessä²⁵. Rikoksesta epäillylle on annettava tieto siitä, että vapaaehtoisesti verotusta varten annettuja tietoja voidaan käyttää myös vi-reillä olevassa esitutkinnassa hänen oman syyllisyytensä selvittämiseen. Kun verotarkastus ja esitutkinta ovat yhtä aikaa käynnissä, poliisi tai muu esitutkintaviranomainen kuulustelee rikoksesta epäiltyä. Esitutkintaviranomaiset vastaavat asian selvittämisestä, eikä riskiä todisteiden joutumisesta hyödyntämiskiellon alaiseksi siten synny. Verotarkastajat voivat aineisto-havaintojen ja kuulustelukertomusten perusteella tehdä lisäkysymyksiä tutkijalle, joka esittää ne rikoksesta epäillylle. (Verohallinto, 2016)

4.3 Verotarkastusta koskeva sääntely ei vastaa nykypäivää

Verohallinnon ja Tullin toimivaltuuksien riittävyttä ja muutostarpeita on tarkasteltu erillisessä hankkeessa, josta Valtionvarainministeriö on laatinut yhteistyössä Verohallinnon harmaan talouden torjunnan ja Tullin yritystarkastuksen kanssa loppuraportin huhtikuussa 2023²⁶. Selvityksen yhteydessä haastateltiin Verohallinnon harmaan talouden torjunnan edustajaa toimivaltuushankkeen ja siinä laaditun raportin pääkohdista. Haastattelun mukaan hankkeessa ja sen loppuraportissa todetaan, etteivät Verohallinnon ja Tullin toimivaltuudet nykyisellään riittäväällä tavalla turvaa harmaan talouden verotarkastusten toteuttamista ja luotettavaa, ajantasaista tiedonsaantia. Loppuraportissa esitettiin Verohallinnon ja Tullin toimivaltuuksien lisäämistä harmaan talouden toiminnan selvittämiseen.

Lainsäädännön näkökulmasta harmaan talouden verotarkastus ei poikkea normaalista verotarkastuksesta. Usein harmaan talouden verotarkastus kuitenkin eroaa tavanomaisesta verotarkastuksen kulusta. Harmaan talouden tarkastuksissa vaaditaan usein laajempaa selvitystyötä myös toimijoiden tavoittamiseksi ja materiaalin tarkastettavaksi saamiseksi. Nykyiset toimivaltuudet ovat ongelmallisia etenkin harmaan talouden tarkastuksissa, joissa neuvonta, ohjaus ja mahdolliset sanktiotkaan eivät turvaa verovelvollisen myötävaikutusta ja verotarkastajien tiedonsaantia. Verohallinnolta puuttuu **nimenomainen oikeus suorittaa verotarkastus**, ja siksi tietojen saanti on osittain riippuvaista verovelvollisen myötävaikutuksesta.

Pohjoismaista Norjassa ja Ruotsissa verotarkastajilla on lakiin kirjattu nimenomainen oikeus verotarkastuksen suorittamiseen sekä todisteiden turvaamista koskevat pakottavat säännökset. Suomessa esimerkiksi Kilpailu- ja kuluttajavirastolla (KKV) on lakiin perustuva laaja tarkastusoikeus, mutta Verohallinnolla ei tällaista ole. **Oikeus henkilöllisyyden tarkistamiseen** on tärkeä vakavan harmaan talouden verotarkastuksissa, jotta verotarkastuksella voidaan tunnistaa esimerkiksi paikalla olleet yrityksen lakimääräiset edustajat ja vastuhenkilöt.

---

²⁵ Kirjanpidon pitäminen on kirjanpitolakiin perustuva velvollisuus. Verotettavan tulon laskenta puolestaan perustuu kirjanpidon tietoihin. Verovelvolliselle esitetty vaatimus esittää lainmukainen kirjanpito tarkastettavaksi on tämän vuoksi lakiin perustuvaa hallinnollista menettelyä, jossa annetaan tietoja verotusta varten, eikä rikosoikeudenkäynnissä sovellettava itsekriminointisuoja siten oikeuta kieltäytymään kirjanpidon esittämisestä.

²⁶ Verohallinnon ja Tullin suorittaman verotarkastuksen toimivaltuuksien tarkastelu ja kehittäminen, Loppuraportti 14.4.2023 Valtionvarainministeriön Vero-osasto.

Verohallinnon ja Tullin toimivaltuushankkeen lopputulemana on ehdotettu, että verotarkastuksen toimivaltuuksia tulisi lisätä nykyisestä säätämällä esimerkiksi erillislaissa **viranomaisen oikeudesta todisteiden turvaamiseen**. Todisteiden turvaaminen on olennaista harmaan talouden verotarkastuksissa, joissa ilmenee ongelmia aineiston saamisessa tarkastettavaksi, ja usein aineiston hävittämisen riski on suuri. Todisteiden turvaamisella tarkoitetaan verotarkastusmateriaalin hankintaa ilman verovelvollisen myötävaikutusta. Esimerkiksi sähköinen materiaali on nykypäivänä merkittävässä asemassa selvittäessä oikeaa veron määrää, joten myös sähköisessä muodossa oleva aineisto tulisi saada tarkastettavaksi.

Harmaan talouden verotarkastusten toimivaltuuksien parantaminen tehostaisi harmaan talouden torjuntaa Verohallinnossa ja parantaisi verotarkastusten laatua. Riittävät toimivaltuudet vähentäisivät osaltaan myös kolmansien osapuolten taakkaa, koska vertailutietojen ja selvityspyyntöjen tarve vähenisi, jos Verohallinto saisi hankittua riittävät tiedot verotarkastuksen suorittamiseksi omin keinoin. Lähtökohtaisesti jokaisella viranomaisella tulisi olla riittävät toimivaltuudet oman tehtäväkenttensä valvontaan.

4.4 Verohallinnon poliisille tekemät rikosilmoitukset

Verorikoksista yleisin on veropetos, josta on erikseen säädetty myös lievä ja törkeä teko-muoto²⁷. Rikoslaisissa on lisäksi määritelty veroihin liittyvänä tekona myös verorikkomus²⁸, joka koskee tiettyjen laissa määriteltyjen oma-aloitteisten verojen tilitys- eli maksulaiminlyöntejä. Verohallinnolla on oikeus²⁹ ilmoittaa esitutkintaviranomaiselle, mikäli havaitaan myös kirjanpitoa koskevia rikoksia³⁰. Verohallinnolla on oikeus³¹ käyttää puhevaltaa rikosasiassa kaikkien veronsaajien puolesta ja ilmoittaa verorikosta tai muuta verotukseen liittyvää rikosta koskeva asia esitutkintaviranomaiselle. Käytännössä rikosilmoituksen saa jättää tekemättä vain, jos asiassa on kyse verorikkomuksesta, lievästä veropetoksesta tai veropetoksesta ja veronkorotusta voidaan pitää riittävänä seuraamuksena³².

Verohallinnossa on asianvalvoja, jotka ovat erikoistuneet rikosoikeuteen ja heidän tehtäviinsä kuuluu selvittää, ylittyykö kynnys rikosilmoituksen laatimiseksi. Veropetokset ovat rikoksia julkista taloutta vastaan ja niiden tunnusmerkistö on kuvattu rikoslaisissa.

---

²⁷ Rikoslaki (39/1889) 29 luku 1§ - 3§.

²⁸ Rikoslaki (39/1889) 29 luku 4 §.

²⁹ Laki verohallinnosta (503/2010) 28 § 2 momentti.

³⁰ Rikoslain (30/1889) 30 luvun pykälissä 9, 9a ja 10 säädetään kirjanpitoa koskevista rikoksista.

³¹ Laki Verohallinnosta (11.6.2010/503) 28 §

³² Rikoslaki 19.12.1889/39 29 luvun 11 §

Perusmuotoisen veropetoksen tunnusmerkistön täytyminen edellyttää³³, että seuraavilla tavoilla on aiheutettu tai yritetty aiheuttaa veron määrääminen liian alhaiseksi:

- on annettu väärää tietoa veron määräämiseen vaikuttavasta seikasta,
- on salattu veron määräämiseen vaikuttava seikka veroilmoituksessa,
- on laiminlyöty veron määräämiseen vaikuttava velvollisuus veronvälttämistarkoituksessa³⁴ tai
- on toimittu muutoin petollisesti.

Verohallinnossa havaitaan velvollisuuksien laiminlyöntejä ja veron välttämistä erityisesti verotarkastuksilla, mutta myös muussa verovalvonnassa. Yhdestä verotarkastuksesta voidaan tehdä useita rikosilmoituksia. Valtaosa (noin 90 %) rikosilmoituksista tehdään verotarkastuksilla havaituista mahdollisista veropetoksista. Verohallinnon poliisille tekemiä rikosilmoituksia on listattu taulukossa 3.

Verohallinnon laatimien rikosilmoitusilmoitusten määrät ovat lisääntyneet tarkastelujakson aikana. Rikosilmoitusten määrät ovat kasvaneet erityisesti vuosien 2022 ja 2023 aikana. Lukumääriä tarkastelemalla voi nopeasti näyttää siltä, että verotuksen rikosimpulssien perusteella tehtyjen rikosilmoitusten määrät ovat kasvaneet 2023 huomattavasti, mutta käytännössä niiden prosentuaalinen osuus kokonaismäärästä on pysynyt koko lailla noin 10 prosentissa.

Taulukko 3. Verohallinnon laatimien rikosilmoitusten* määrät vuosina 2019–2023.

Lähde	2019	2020	2021	2022	2023
Verotarkastus	542	578	546	679	780
Verotus	40	65	68	58	107
Muu	67	24	6	10	3
Yhteensä	649	667	620	747	890

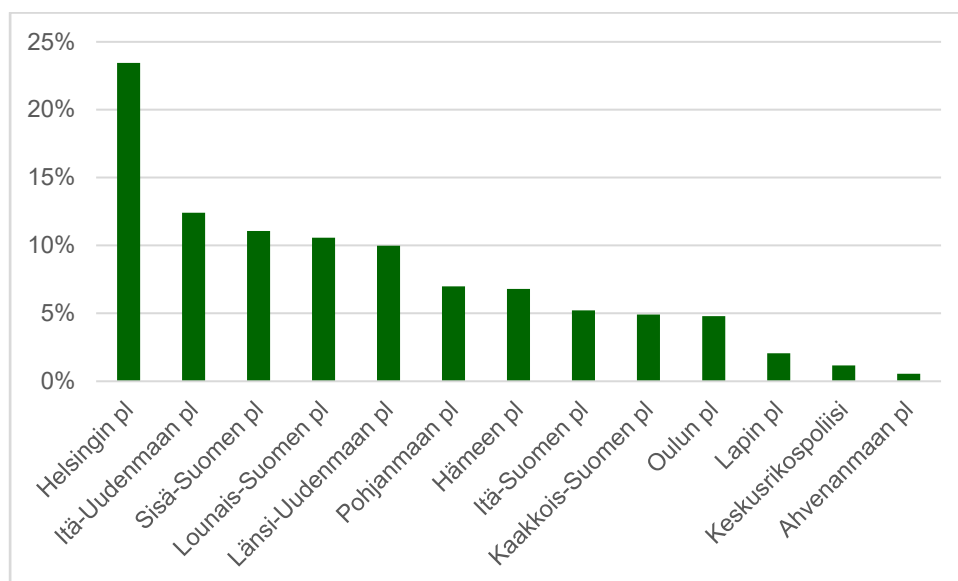
Lähde: Verohallinto 04/2024.

*) Taulukko sisältää kaikki Verohallinnosta esitutkintaviranomaisille tehdyt rikosilmoitukset. Valtaosa rikosilmoituksista tehdään poliisille. Tullille lähetettävät rikosilmoitukset ovat muutaman prosentin luokkaa kokonaismäärästä.

Kun tarkastellaan Verohallinnon laatimia rikosilmoituksia vastaanottavan poliisilaitoksen perusteella, havaitaan että neljännes rikosilmoituksista on mennyt Helsingin poliisilaitokselle. Uudenmaan alueen poliisilaitoksille (Helsingin-, Itä-Uudenmaan- ja Länsi-Uudenmaan poliisilaitokset) on saatettu tietoon puolet kaikista Verohallinnon tekemistä rikosilmoituksista. Seuraavaksi eniten rikosilmoituksia Verohallinnosta lähtee Sisä-Suomen ja Lounais-Suomen poliisilaitoksille, noin 10 % kumpaankin. Tarkempi vuosikohtainen tarkastelu ei tuo muutosta, eri vuosien välillä on vain muutaman prosenttiyksikön vaihtelua.

³³ Rikoslaki (19.12.1889/39) 29 luvun (Rikoksista julkista taloutta vastaan) 1 §

³⁴ Laiminlyönti on passiivisuutta eli ilmoitusvelvollisuutta ei ole täytetty. Passiivisen tekotavan tunnusmerkistössä edellytetään, että laiminlyönnin tarkoituksena on ollut nimenomaan veron välttäminen, eikä esimerkiksi elämäntilanne, jossa ilmoitusvelvollisuudesta huolehtiminen ei ole ollut mahdollista.

Kuva 1. Verohallinnon tekemät rikosilmoitukset vastaanottavan poliisilaitoksen mukaan 2019–2023.

Lähde: Verohallinto 04/2024.

Verohallinnon ilmoittamien rikosepäilyjen vakavuutta voidaan tarkastella esimerkiksi rikosnimikkeiden pohjalta. Erityisesti törkeän veropetoksen nimikkeitä sisältävien rikosilmoitusten määrät ovat lisääntyneet tasaisesti. Tarkastelujaksolla noin 60 % rikosilmoitusten rikosnimikkeistä ovat olleet törkeitä veropetoksia (vuonna 2019 noin 53 % ja vuonna 2023 noin 62 %). Vastaavasti perusmuotoisten veropetosten määrä on hieman vähentynyt (vuosi 2019 noin 18 % ja vuosi 2023 noin 15 %). Kirjanpitorikos -nimikkeitä esiintyy melko tasaisesti noin 20–25 prosentissa. Taulukossa 4 esitetään rikosilmoitusten sisältämiä rikosnimikkeitä vuosittain:

Taulukko 4. Verohallinnon tekemien rikosilmoitusten* sisältämät rikosnimikkeet vuosina 2019–2023.

Rikosnimike	2019	2020	2021	2022	2023
Törkeä veropetos	453	503	466	568	698
Kirjanpitorikos	214	202	145	202	253
Veropetos	155	145	143	168	172
Velallisen rikokset	24	7	5	1	1
Muu rikos	4	4	4	9	5
Verorikkomus	3	4	1	2	2
Yhteensä	853	865	764	950	1 131

Lähde: Verohallinto 04/2024.

*) Yhdessä rikosilmoituksessa voi olla useita eri rikosnimikkeitä. Tämä taulukko ei kuvaa rikosilmoitusten määrää, vaan rikosnimikkeiden määrää rikosilmoituksilla vuosittain. Vuosi tarkoittaa sitä vuotta, jolloin tapaus on saatettu Verohallinnon asiavalvojille rikosilmoitusharkintaan (esim. verotarkastuksen päättymisvuosi).

4.5 Verosaatavan turvaamistoimenpide eli verotakavarikko

Verojen ja maksujen perimisen turvaamisesta annetussa laissa³⁵ määritellään, että julkisen saatavan³⁶ perimisen (esim. vero) turvaamiseksi voidaan tehdä takavarikko, jos on erityistä aihetta varoa, että velallinen kätkee tai hävittää omaisuuttaan. Verohallinnossa takavarikkoa kutsutaan verotakavarikoksi. Verotakavarikolla pyritään turvaamaan verosaatavan kertymistä ennalta, ennen sen erääntymistä. Takavarikon käyttäminen ei ole sidottua mahdolliseen rikosharkintaan, vaan sitä voidaan käyttää, kun edellytykset täyttyvät.

Lyhyesti todettuna verotakavarikkoa haetaan seuraavasti:

- Verohallinnon asianvalvoja laatii hakemuksen asiasta käräjäoikeudelle,
- käräjäoikeus antaa asiassa päätöksen,
- Verohallinto toimittaa väliaikaisen turvaamistoimihakemuksen täytäntöönpanopyynnön ulosottoon ja
- ulosotto täytäntöön panee toimenpiteen.

Verotakavarikko voidaan myöntää aikaisintaan kuusi kuukautta ennen saamisen todennäköisen maksuajan päättymistä ja se on voimassa enintään vuoden. Yleinen tuomioistuin voi erityisistä syistä pidentää takavarikon voimassaoloaikaa enintään kuudella kuukaudella.³⁷

Verohallinto on käyttänyt verotakavarikkoa hyvin maltillisesti verosaatavien turvaamiseksi. Verotakavarikoita on haettu vuosina 2019–2023 noin 10–20 vuodessa. Tämä voi johtua esimerkiksi siitä, että verotakavarikko on voimassa suhteellisen lyhyen aikaa verrattuna poliisin pakkokeinona käytössä olevaan vakuustakavarikkoon (aiemmin luvussa 3.4). Reaaliaikaisissa tarkastuksissa usein käytetään poliisin hakemaa vakuustakavarikkoa. Verotakavarikossa ja vakuustakavarikossa on hakijalla vahingonkorvausvelvollisuus³⁸, mikäli turvaamistoimi on haettu perusteettomasti ja siitä aiheutuu tai sen täytäntöönpanosta aiheutuu vastapuolelle vahinkoa tai muita kuluja. Myös tämä voi osaltaan vaikuttaa siihen, että verotakavarikkoja haetaan harvoin.

5 Tilastotietoa verotarkastuksista

Tässä luvussa esitetään tilastoja Verohallinnon rikosilmoitusharkintaan edenneistä verotarkastuksista sekä Verohallinnon ja poliisin yhteisistä reaaliaikaisista verotarkastuksista. Tilastot perustuvat Verohallinnon verotarkastustietoihin. Edellä luvussa 4.3 tarkasteltiin

---

³⁵ Laki verojen ja maksujen perimisen turvaamisesta (18.5.1973/395)

³⁶ Laki verojen ja maksujen täytäntöönpanosta (15.6.2007/706) 1 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan julkisella saatavalla tarkoitetaan veroa ja julkista maksua sekä niille säädettyä viivästyskorkoa ja korotusta.

³⁷ Laki verojen ja maksujen perimisen turvaamisesta (18.5.1973/395) 2 §

³⁸ Oikeudenkäymiskaaren (1.1.1734/4) 7 luvun 11 §:ssä todetaan seuraavasti: "Hakijan, joka on tarpeettomasti hankkinut turvaamistoimen, on korvattava vastapuolelle turvaamistoimesta ja sen täytäntöönpanosta aiheutunut vahinko ja asiassa aiheutuneet kulut."

Verohallinnon tekemiä rikosilmoituksia, mutta nyt huomion kohteena ovat siis verotarkastukset ja niistä tehdyt rikosilmoitusharkinnat.

Taulukoissa esitetyt lukumäärät eroavat hieman Harmaa talous ja talousrikollisuus -sivuilla esitetystä Verohallinnon torjuntatilastoista, sillä tässä tilastossa reaaliaikaisista tarkastuksista puuttuvat muiden esitutkintaviranomaisten kuin poliisin kanssa tehdyt tarkastukset. Pientä eroa luvuissa voi olla myös siksi, että tässä selvityksessä mukana ovat vain päättyneet verotarkastukset, mutta rikosilmoituksia tehdään myös käynnissä olevista verotarkastuksista (esim. reaaliaikaiset verotarkastukset).

5.1 Verotarkastusten lukumäärät

Seuraavassa taulukossa 5 esitetään vuosina 2019–2023 päättyneiden verotarkastusten kokonaismäärät sekä reaaliaikaisten tarkastusten ja rikosilmoitusharkintaan johtaneiden verotarkastusten lukumäärät ja suhteellinen osuus kaikista verotarkastuksista. Vuodella tarkoitetaan sitä vuotta, jolloin verotarkastus on päättynyt.

Vuosina 2019–2023 on tehty³⁹ noin 8 800 verotarkastusta. Lukumäärä sisältää kaikki Verohallinnon tekemät verotarkastukset. Verotarkastuksista 3 prosenttia (vajaa 300) on tehty reaaliaikaisena tarkastuksena yhteistyössä poliisin kanssa⁴⁰ ja kolmannes (noin 2 700 tarkastusta) on johtanut verotarkastuksen päättyttyä rikosilmoitusharkintaan⁴¹.

Vaikka verotarkastusten määrä on vähentynyt tarkastelujaksolla, ovat harmaan talouden tarkastukset lisääntyneet. Erityisesti rikosilmoitusharkintaan saatettujen verotarkastusten määrät ovat kasvaneet. Poliisin kanssa tehtyjen reaaliaikaisten tarkastusten kappalemäärät ovat puolestaan vähentyneet selvästi. Vuonna 2019 neljännes (26 %) kaikista verotarkastuksista oli harmaan talouden verotarkastuksia, eli tehtiin joko reaaliaikaisena poliisin kanssa tai verotarkastus johti rikosilmoitusharkintaan. Vuonna 2023 harmaan talouden tarkastuksia oli lähes puolet (45 %) kaikista tarkastuksista.

Taulukko 5. Vuosina 2019–2023 päättyneet verotarkastukset.

Vuosi	Verotarkastukset (lkm)	Reaaliaikainen* verotarkastus (lkm)	Reaaliaikaisten osuus (%)	Rikosilmoitusharkinta** (lkm)	Rikosilmoitusharkintaisten osuus (%)
2019	2 325	97	4 %	503	22 %
2020	1 902	47	2 %	508	27 %
2021	1 773	46	3 %	570	32 %
2022	1 446	58	4 %	555	38 %
2023	1 371	40	3 %	576	42 %
Yhteensä	8 817	288		2 712	

³⁹ Verotarkastus on hyväksytty päättyneeksi vuosina 2019–2023. Osa verotarkastuksista on siis koskenut myös aikaisempia verovuosia. Joukko on rajattu tarkastustoimenpiteen päättymisvuoden mukaisesti.

⁴⁰ Verotarkastuksen tilastotietoihin on tallennettu tieto, että verotarkastus on tehty samanaikaisesti poliisin esitutkinnan kanssa. Tässä lukumäärässä on mukana vain poliisin, ei esimerkiksi Tullin kanssa yhteistyössä tehtyjä tarkastuksia.

⁴¹ Tässä lukumäärässä on kaikki ne vuosina 2019–2023 päättyneet verotarkastukset, jotka on tilastotietojen mukaan saatettu asianvalvojen tiedoksi rikosilmoitusharkintaa varten, mutta eivät sisällä tilastomerkinä poliisin kanssa tehdystä yhteistyöstä.

Lähde: Verohallinto 04/2024

*) Verotarkastukset, joiden tilastotiedoissa on merkintä poliisin kanssa tehdystä yhteistyöstä. Yhteistyötä on voinut olla myös muiden viranomaisten kanssa, mutta vähintäänkin poliisin.

***) Verotarkastukset, jotka johtaneet rikosilmoitusharkintaan verotarkastuksen päätyttyä, mutta ei tilastomerkintää siitä, että olisi tehty yhteistyötä poliisin kanssa. Yksi verotarkastus voi sisältää useita rikosilmoitusharkinta impulsseja.

Noin 80 prosenttia verotarkastuksen perusteella tehdyistä rikosilmoitusharkinnoista johti rikosilmoitukseen: vuonna 2023 verotarkastusten perusteella tehtiin 954 yksittäistä rikosilmoitusharkintaa. Samana vuonna verotarkastuslähtöisiä rikosilmoituksia laadittiin yhteensä 780 (kts. taulukko 3).

5.2 Verotarkastukset oikeudellisen muodon mukaan

Selvityksessä tarkasteltujen tilastotietojen (2019–2023) mukaan kaikista verotarkastuksista valtaosa (vajaa 70 %) oli kohdistunut osakeyhtiöihin ja seuraavaksi useimmin elinkeinonharjoittajiin⁴² (noin 15 %). Ulkomaisia yhteisöjä ja luonnollisia henkilöitä, kumpiakin, oli verotarkastetuista noin 5 %. Loppuosa (10 %) on muita oikeudellisia muotoja⁴³.

Reaaliaikaisista tarkastuksista osakeyhtiöihin kohdistui vuonna 2019 valtaosa (62 %) ja vuonna 2023 vajaa puolet (43 %). Osakeyhtiöiden osuus reaaliaikaisista on laskenut tasaisesti. Ulkomaisten yhteisöjen osuus reaaliaikaisista tarkastuksista on tarkastelujaksolla kasvanut muutamasta prosentista reiluun kymmeneen prosenttiin. Elinkeinonharjoittajien osuus reaaliaikaisista tarkastuksista on lisääntynyt siten, että vuonna 2023 reaaliaikaisista tarkastuksista joka kolmas koski elinkeinonharjoittajaa ja vuonna 2019 vain joka neljäs. Luonnollisten henkilöiden osuus on vaihdellut vuosittain muutamasta prosentista noin kymmeneen prosenttiin.

Rikosilmoitusharkintaan johtaneissa tarkastuksissa yritysmuotojen suhteelliset osuudet eivät juurikaan muuttuneet tarkastelujaksolla. Hieman yli puolet koski osakeyhtiöitä ja noin neljännes elinkeinonharjoittajia, noin joka kymmenes luonnollisia henkilöitä ja joka kymmenes ulkomaisia yhteisöjä.

5.3 Verotarkastukset verovelvollisen kotikunnan mukaan

Taulukossa 6 esitetään verotarkastettujen tapausten alueellista sijoittumista kotikunnan mukaan. Vuosien 2019–2023 aikana verotarkastetuista, joita oli noin 8 800 kappaletta, noin 41 prosentilla kotikuntana on ollut uusimaalainen kunta⁴⁴. Muu suomalainen kotikunta on ollut 53 prosentilla ja 6 prosentilla Ulkomaat⁴⁵. Helsinki on ollut kotikuntana 25 prosentilla.

---

⁴² Elinkeinonharjoittajaksi on tilastoitu kaikki ne henkilöt, joilla on Verohallinnon tiedoissa myös y-tunnus.

⁴³ Muita oikeudellisia muotoja on ollut lisäksi 23. Näitä muun muassa aatteelliset yhdistykset, henkilöyhtiöt, kiinteistö- ja asunto-osakeyhtiöt jne. Muita oikeudellisia muotoja ei tarkastella tässä selvityksessä, koska ne ovat määrältään vähäisiä ja usein verotarkastuksilla havaitut virheet liittyvät ao. toimintamuodon ominaispiirteisiin.

⁴⁴ Uudenmaan kuntia on 26: Askola, Espoo, Hanko, Helsinki, Hyvinkää, Inkoo, Järvenpää, Karkkila, Kauniainen, Kerava, Kirkkonummi, Lapinjärvi, Lohja, Loviisa, Myrskylä, Mäntsälä, Nurmijärvi, Pornainen, Porvoo, Pukkila, Raasepori, Sipoo, Siuntio, Tuusula, Vantaa (Lähde: <https://uudenmaanliitto.fi/tietoa-uestamaasta/alue-ja-kunnat/>)

⁴⁵ Verohallinnon tietoissa sellaisilla yrityksillä, jolla ei ole suomalaista kotikuntaa, on kotikuntana Ulkomaat.

Rikosilmoitusharkintaan johtaneissa verotarkastuksissa kotikuntien jakauma noudattelee pitkälti samaa linjaa kuin verotarkastuksissa yleensä. Verrattuna kaikkiin verotarkastuksiin Ulkomaat -kotikuntana korostuu hieman harmaan talouden tarkastuksissa.

Kun tarkastellaan reaaliaikaisten tarkastusten alueellista jakaumaa, voidaan havaita, että Uudellemaalle kotikunnan rekisteröineiden osuus on huomattavasti pienempi kuin verotarkastuksissa yleensä. Tarkastelujakson aikana uusimaalaisten osuus on vähentynyt tasaisesti ja vuonna 2023 osuus on ollut vain 20 % (vuonna 2019 se on ollut 32 %). Reaaliaikaisissa tarkastuksissa Helsinki on ollut kotikuntana 16 prosentilla.

Taulukko 6. Vuosina 2019–2023 verotarkastettujen sijainti kotikunnan mukaan.

Verotarkastus	Yhteensä (lkm)	Uusimaa	Muu Suomi	Ulkomaat
Kaikki verotarkastukset	8 817	41 %	53 %	6 %
Rikosilmoitusharkinta	2 712	45 %	46 %	9 %
Reaaliaikainen	288	26 %	66 %	8 %

Lähde: Verohallinto 04/2024.

5.4 Verotarkastukset toimialan mukaan

Verotarkastuksia kohdistetaan verovelvollisiin pääsääntöisesti riskiperusteisesti. Riskiperusteinen kohdevalinta näyttää nostavan verotarkastukseen tiettyjä toimialoja enemmän kuin toisia. Reaaliaikaisia ja rikosilmoitusharkintaan johtavia verotarkastuksia nousee eri toimialoilta samassa suhteessa, kuin verotarkastuksia tehdään eri toimialoille. Toisin sanoen tarkastuksista löytyy yhtä lailla vakavia väärinkäytöksiä kaikilla tarkastetuilla toimialoilla.

Kaikissa verotarkastetuissa, reaaliaikaisissa ja rikosilmoitusharkintaan johtaneissa tarkastuksissa kussakin joukossa yleisimpinä ovat samat 9 toimialaa, hieman eri järjestyksessä. Reaaliaikaisissa ja rikosilmoitusharkintaan johtaneissa tarkastuksissa yleisimmät toimialat ovat talonrakentaminen ja ravitsemistoiminta. Reaaliaikaisissa ja rikosilmoitusharkintaisissa korostuvat myös verotarkastetut, joilla ei ole toimialaa. Näitä ovat pääsääntöisesti luonnolliset henkilöt, joilla ei tietenkään ole toimialaa, koska he eivät harjoita elinkeinotoimintaa. Erikoistunut rakentamistoiminta, vähittäiskauppa, tukkukauppa, moottoriajoneuvojen kauppa, kiinteistöalan toiminta ja maaliikenne ovat niin ikään yleisiä toimialoja, joilla havaitaan harmaaseen talouteen liittyviä väärinkäytöksiä.

Rikosilmoitusharkintaan johtaneissa verotarkastuksissa kymmenen yleisimmän toimialan joukkoon nousevat muut henkilökohtaiset palvelut, reaaliaikaisissa tarkastuksissa tämä jäi sijalle 15. Reaaliaikaisissa tarkastuksissa kymmenen yleisimmän toimialan joukkoon nousevat yhtiöt, joiden toimiala on tuntematon. Näitä on syystä tai toisesta erityisesti ulkomaisissa yhteisöissä. Lähtökohtaisesti kuitenkin samat toimialat korostuvat, kun tarkastellaan kaikkien verotarkastusten kohdentumista eri toimialoille.

5.5 Verotarkastukset ja havaittujen virheiden euromäärät

Tässä luvussa kuvataan verotarkastuksissa havaittujen virheiden euromääriä verolajeittain ja virheiden esiintyvyyttä niin reaaliaikaisissa tarkastuksissa kuin rikosilmoitusharkintaan

johtaneissa verotarkastuksissa. Tarkastelussa ovat mukana oikeudelliselta muodoltaan osakeyhtiöt, ulkomaiset yhteisöt ja elinkeinonharjoittajat. Luonnollisten henkilöiden verotarkastuksilla havaittujen virheiden määrää on kuvattu tuloveroa koskevassa osiossa.

Tarkastuksilla havaittujen virheiden euromäärät esitetään vuosittain verotarkastuksen päättämispäivämäärän mukaisesti. Tilastoista on jätetty pois muut verot kuten esimerkiksi varainsiirtoverot, valmisteverot ja muut harvinaisemmat yksittäiset verot. Tarkemmat tilastot⁴⁶ verolajeittain ovat selvityksen liitteinä 3–6.

Yhdessä verotarkastuksessa todetaan usein monen eri verolajin virheitä, joten seuraavat yksittäisten verolajien taulukot kuvaavat vain näitä osatuloksia, eivät tarkastusten tuloksia kokonaisuutena. Harmaan talouden tarkastuksessa veron välttelyn tapa on usein esimerkiksi salatut tulot eli kirjanpidosta puuttuvat tulot. Tällaisessa tilanteessa yhtiölle määrätään maksettavaksi lisää yhteisöveroa ja arvonlisäveroa. Mikäli salattujen tulojen on katsottu päätyneen osakkaalle, sitä verotetaan osakkaalla peiteltynä osinkoa. Jos salattuja myyntituloja on käytetty pimeiden palkkojen maksamiseen, määrätään veroja maksettavaksi myös palkkojen verotuksessa (ennakonpidätykset ym).

5.5.1 Tuloveroa ja yhteisöveroa koskevat verotuksen virheet

Kun verotarkastuksella havaitaan virhe, jolla on vaikutusta tuloveron tai yhteisöveron määrään, on yleensä tuloa ilmoitettu liian vähän⁴⁷ tai kuluja liikaa⁴⁸. Seuraavissa taulukoissa 7 ja 8 (myös liite 3) esitetään verotarkastushavainnoista yhteenlaskettuja tuloveron ja yhteisöveron määrään vaikuttavien virheiden määriä⁴⁹. Tarkoituksena on kuvata verotarkastuksilla havaittujen vältettyjen verojen kokoluokkaa.

Noin kolmessa neljästä reaaliaikaisesta verotarkastuksesta oli havaittu yhteisöveron virheitä ja tuloveron virheitä jopa neljässä viidestä elinkeinonharjoittajan tarkastuksesta. Rikosilmoitusharkintaan johtaneissa tarkastuksissa tulojen virheitä esiintyy molemmissa vielä hieman useammin. Elinkeinonharjoittajilla tuloveron virheiden yleisyys on hieman korkeampi kuin yhteisöillä.

Yhteisöveron mediaaneja tarkasteltaessa voidaan havaita, että reaaliaikaisissa verotarkastuksissa virheiden euromäärän trendi on laskeva. Vuoden 2023 mediaanivirhe oli selvästi alle viiden vuoden mediaanin (sarake yhteensä). Toisin sanoen havaittujen vältettyjen yhteisöverojen määrä on ollut vuonna 2023 alhaisempi kuin tarkastelujakson alkupuolella. Elinkeinonharjoittajien tuloveron virheiden mediaani on pysynyt koko lailla samansuuruisena läpi tarkastelujakson. Viiden vuoden mediaaniin verrattaessa virheiden koko on kasvanut. Huomion arvoista on se, että reaaliaikaisissa tarkastuksissa elinkeinonharjoittajien virheiden

---

⁴⁶ Tarkemmassa tilastossa on nähtävissä myös havaittujen virheiden keskiarvot, havaintojen minimi ja maksimit sekä esiintyvyyt. Mukaan on otettu kaikki euromääräisiä virheitä sisältäneet havainnot ja niiden lukumäärät.

⁴⁷ Näitä ovat esimerkiksi salatut myyntitulot tai muut tulouttamatta jätetyt tulot.

⁴⁸ Kirjanpitoon voi olla myös piilotettuna yksityistalouden menoja tai verovelvolliselle kuulumattomia kuluja.

⁴⁹ Summat ovat virheen veronalaisia määriä. Veron määriä ei tässä esitetä, sillä yhteisöverosta maksettava vero on 20 % elinkeinotoiminnan tuloksesta, mutta elinkeinonharjoittajilla ja luonnollisilla henkilöillä ansiotuloveron määrä määräytyy progressiivisen tuloveroasteikon mukaisesti veronalaisen tulon perusteella.

mediaani on kohonnut korkeammaksi kuin yhteisöjen virheiden mediaani. Rikosilmoitusharkintaan johtaneissa tarkastuksissa ei ole mediaaneissa havaittavia vastaavia muutoksia, vaan sekä yhteisöillä että elinkeinonharjoittajilla mediaanit ovat vuosittain hyvin samansuuruisia. Rikosilmoitusharkintaisissa elinkeinonharjoittajien mediaani on hieman suurempi kuin yhteisöjen.

Luonnollisten henkilöiden verotuksessa epäillyt verorikokset reaaliaikaisissa tarkastuksissa ovat mediaanien mukaan huomattavan suuret, mutta tapauksia on vain muutama. Rikosilmoitusharkintaan johtaneiden tarkastusten euromäärät ovat pienemmät, joten erittäin merkittävät tapaukset, joissa epäillään verorikosta ovat päätyneet reaaliaikaisiksi tarkastuksiksi tarkastelujaksolla.

Taulukko 7. Reaaliaikaisten tarkastusten euromäärien mediaanit (yhteisövero ja tulovero)

Reaaliaikaiset	2019	2020	2021	2022	2023	Yhteensä
Yhteisö	199 000	142 000	86 000	123 000	78 000	123 000
Tmi	82 000	156 000	126 000	142 000	134 000	110 000
Henkilö	349 000	1 705 000	285 000	1 127 000	3 391 000	736 000

Lähde: Verohallinto 04/2024.

Taulukko 8. Rikosilmoitusharkintaan johtaneiden tarkastusten euromäärien mediaanit (yhteisövero ja tulovero)

Rikosilmoitus-harkinta	2019	2020	2021	2022	2023	Yhteensä
Yhteisö	75 000	76 000	65 000	74 000	62 000	72 000
Tmi	81 000	82 000	90 000	79 000	90 000	86 000
Henkilö	150 000	134 000	149 000	275 000	200 000	172 000

Lähde: Verohallinto 04/2024.

5.5.2 Arvonlisäveroa koskevat virheet

Kun verotarkastuksella havaitaan arvonlisäveroa koskevia virheitä, se johtuu usein siitä, että arvonlisäverollista myyntiä on ilmoitettu liian vähän⁵⁰ tai vähennettäviä arvonlisäveroja on ilmoitettu liikaa⁵¹. Seuraavaksi esitetään verotarkastushavainnoista yhteenlaskettuja arvonlisäveroa koskevia virheiden määriä⁵² kuvaamaan verotarkastuksilla havaittujen virheiden kokoluokkaa.

Taulukoissa 9 ja 10 (ja liitteessä 4) esitetään osakeyhtiöiden, ulkomaisten yhteisöjen ja elinkeinonharjoittajien tarkastuksilla maksuunpantujen arvonlisäveron virheiden mediaanit. Laskennalliset arvonlisäveronperusteen määrät on summattu tarkastuksittain verotarkastuksen hyväksymisvuodelle. Yhteisöillä arvonlisäveron virheitä on esiintynyt reilulla 70 prosentilla reaaliaikaisista ja 60 prosentilla rikosilmoitusharkintaisista verotarkastuksista.

⁵⁰ Näitä ovat esimerkiksi salatut myyntitulot tai veronalaiset myynnit, joita on ilmoitettu verottomina myynteinä arvonlisäveroa koskevilla ilmoituksilla.

⁵¹ Arvonlisäveroa koskevilla ilmoituksilla on saatettu ilmoittaa vähennettäviä veroja vähennyskelvottomista ostoista (yksityistalouden menot) tai hankinnoista, jotka eivät sisällä vähennettävää veroa lainkaan.

⁵² Summat ovat laskennallisia veronalaisia määriä. Verotarkastuksilla tallennetaan arvonlisäveroa koskevana virheenä aina veron määrä (esim. 24 %). Toisinaan tallennettuna on myös veronalainen määrä, mutta ei aina. Vertailtavuuden lisäämiseksi arvonlisäveron määristä on muodostettu laskennallinen veronalainen määrä käyttäen kaikissa yleistä 24 %:n arvonlisäverokantaa.

Elinkeinonharjoittajilla arvonlisäveron virheitä reaaliaikaisissa on harvemmin kuin rikosilmoitusharkintaisissa, niitä esiintyy kuitenkin lähes kolmella neljästä.

Reaaliaikaisten verotarkastusten mediaaneja tarkastelemalla on havaittavissa laskua yhteisöjen arvonlisäveroa koskevissa virheissä. Vuoden 2023 mediaani on laskenut selvästi alle tarkastelujakson mediaanin. Tämä saattaa johtua siitä, että vuonna 2016 Verohallinto tehosti arvonlisäverojen valvontaa⁵³. Tehostetussa valvonnassa havaittiin paljon perusteettomia ja huomattavan suuria arvonlisäveron palautuspetoksia ja ilmiön ollessa uusi näitä tarkastettiin yhteistyössä poliisin kanssa. Verohallinnossa negatiivisia arvonlisäveroja valvotaan tehokkaasti ja moni tarkastus johtaa rikosilmoitusharkintaan. Rikosilmoitusharkintaisten mediaaneja tarkasteltaessa arvonlisäveroa koskevien virheiden koko on kasvanut tarkastelujakson aikana ja vuonna 2023 päättyneissä tarkastuksissa se on ollut suurempi kuin reaaliaikaisissa tarkastuksissa.

Elinkeinonharjoittajien arvonlisäveron virheissä rikosilmoitusharkintaan johtaneissa tarkastuksissa vuosittaiset mediaanit ovat hienoisessa kasvussa. Reaaliaikaisissa tarkastuksissa mediaanit vaihtelevat vuosittain melko paljon, koska tarkastusten lukumäärät ovat vähäiset. Rikosilmoitusharkintaisissa elinkeinonharjoittajien virheiden mediaani on noussut hyvin lähelle yhteisöjen virheiden euromäärää.

Taulukko 9. Reaaliaikaisten tarkastusten euromäärien mediaanit (arvonlisävero)

Reaaliaikaiset	2019	2020	2021	2022	2023	Yhteensä
Yhteisö	286 000	506 000	196 000	249 000	72 000	252 000
Tmi	124 000	97 000	216 000	86 000	135 000	117 000

Lähde: Verohallinto 04/2024.

Taulukko 10. Rikosilmoitusharkintaan johtaneiden tarkastusten euromäärien mediaanit (arvonlisävero)

Rikosilmoitus-harkinta	2019	2020	2021	2022	2023	Yhteensä
Yhteisö	98 000	95 000	143 000	132 000	113 000	118 000
Tmi	90 000	69 000	87 000	92 800	101 000	90 000

Lähde: Verohallinto 04/2024.

5.5.3 Palkkoja koskevat virheet

Kun verotarkastuksella havaitaan palkkoja ja niiden veroja koskevia virheitä, se johtuu usein siitä, että kaikkia maksettua palkkoja⁵⁴ ei ole sisällytetty kirjanpitoon eikä niitä ole ilmoitettu tulorekisteriin, jotta vältettäisiin työnantajan velvoitteiden maksaminen (esim. ennakonpidätykset). Seuraavaksi esitetään verotarkastushavainnoista yhteenlaskettuja palkkojen virheiden määriä kuvaamaan verotarkastuksilla havaittujen virheiden kokoluokkaa. Tilastot kuvaavat tulorekisteriin ilmoittamattomien palkkojen määrää, joista on verotarkastuksen perusteella määrätty maksettavaksi ennakonpidätykset.

⁵³ Tehostetussa alv-valvonnassa havaittiin paljon täysin perusteettomia alv-ilmoituksia, jossa tarkoituksena on ollut saada arvonlisäveron palautusta rahana. Negatiivisella arvonlisäverolla tarkoitetaan tilannetta, jossa yhtiö antaa Verohallinnolle arvonlisäveroa koskevan veroilmoituksen, jossa ostoista vähennettävät verot ovat suuremmat kuin myynneistä suorittavat verot. Verohallinto palauttaa rahana negatiivisen arvonlisäveron verovelvolliselle.

⁵⁴ Esimerkiksi pimeät palkat tai virheellisesti verovapaina suorituksina ilmoitetut suoritukset.

Taulukoissa 11 ja 12 (ja liitteessä 5) esitetään osakeyhtiöiden, ulkomaisten yhteisöjen ja elinkeinonharjoittajien tarkastuksilla havaittujen ilmoittamattomien palkkojen määrät mediaaneina. Palkkojen määrät on laskettu yhteen verotarkastuksen hyväksymisvuodelle. Palkkoja koskevia virheitä esiintyy yhteisöillä noin joka kolmannessa harmaan talouden tarkastuksessa, elinkeinonharjoittajilla noin yhdessä kymmenestä. Reaaliaikaisissa tarkastuksissa palkkojen virheitä on hieman useammin kuin rikosilmoitusharkintaisissa. Elinkeinonharjoittajat eivät työllistä palkansaajia niin usein kuin osakeyhtiöt, joten on luonnollista, että palkkojen virheitä esiintyy niissä harvemmin.

Reaaliaikaisissa tarkastuksissa yhteisöjen palkkojen virheiden mediaanit ovat laskeneet tarkastelujaksolla voimakkaasti. Vuosina 2019 ja 2020 päättyneissä reaaliaikaisissa havaittiin huomattavan suuria pimeitä palkkoja. Viiden vuoden mediaani on ollut vajaan 200 000 euroa. Siihen nähden vuoden 2023 eurot ovat olleet hyvinkin maltilliset. Samalla kun reaaliaikaisissa tarkastuksissa ilmoittamattomiin palkkoihin liittyvien väärinkäytösten määrien mediaanit ovat laskeneet, ovat rikosilmoitusharkintaan johtaneissa tarkastuksissa mediaanit kasvaneet.

Taulukko 11. Reaaliaikaisten tarkastusten euromäärien mediaanit (palkat)

Reaaliaikaiset	2019	2020	2021	2022	2023	Yhteensä
Yhteisö	477 000	189 000	114 000	176 000	130 000	192 000
Tmi	51 000	619 000	90 000	143 000	0	72 000

Lähde: Verohallinto 04/2024.

Taulukko 12. Rikosilmoitusharkintaan johtaneiden tarkastusten euromäärien mediaanit (palkat)

Rikosilmoitus-harkinta	2019	2020	2021	2022	2023	Yhteensä
Yhteisö	66 000	60 000	71 000	85 000	100 000	76 000
Tmi	39 000	69 000	80 000	36 000	50 500	53 000

Lähde: Verohallinto 04/2024.

5.5.4 Osakkaan peitelty osinko

Jos verotarkastuksella havaitaan osakkaan saaneen yhtiöstään rahanarvoista etua ilman, että osakas on ilmoittanut saamaansa tuloa veroilmoituksellaan, verotetaan etu osakkaan peiteltyä osinkona⁵⁵. Seuraavaksi esitetään verotarkastushavainnoista yhteenlaskettuja peiteltyjen osingon määrien mediaaneja kuvaamaan verotarkastuksilla havaittujen virheiden kokoluokkaa. Tilastot kuvaavat määrää, jonka osakas (tai osakkaat) on nostanut yhtiöstä vailla verojen maksua. Valtaosassa peiteltyä osinkoa on jaettu yhdelle osakkaalle, vain harvoin useammalle kuin kahdelle.

Taulukossa 13 esitetään (ja liitteessä 6) osakeyhtiöiden ja ulkomaisten yhteisöjen tarkastuksilla verotettujen peiteltyjen osinkojen määriä⁵⁶. Määrät on summattu tarkastuksittain

⁵⁵ Peitelty osingon verotukseen voivat johtaa esimerkiksi osakkaan elantomenot kirjapidossa, alihintaiset tai ylihintaiset toimet yhtiön ja osakkaan välillä tai kirjanpidosta salatu tulot, joiden on katsottu päätyneen osakkaalle itselleen. Peitelty osinko on määritelty verotusmenettelystä (18.12.1995/1558) annetun lain 29 §:ssä.

⁵⁶ Verotarkastushavainnoissa virheenä tallennetaan osakkaalle veronalaisen tulon määrä. Peittelystä osingosta vuosina 2013–2022 veronalaista tuloa on ollut 75 % peitelty osingon määrästä ja loput 25 % verovapaata tuloa. Virheen määrät on muunnettu bruttomääräisiksi jakamalla peitelty osingon veronalainen määrä 0,75 (valtaosa virheistä on koskenut vuosia 2013–2022), jotta määrät ovat vertailukelpoisia ja suhteutettavissa myös muiden verolajien virheiden kanssa.

tarkastuksen hyväksymisvuodelle. Peitellyn osingon tilanteita on ollut vajaassa 70 prosentissa reaaliaikaisia tarkastuksia ja 60 prosentissa rikosilmoitusharkintaisia verotarkastuksia.

Rikosilmoitusharkintaisissa verotarkastuksissa vuosittaiset mediaanit ovat pysyneet tasaisesti vajaassa noin 90 000 eurossa. Reaaliaikaisissa tarkastuksissa peitellyn osingon mediaanit ovat pienentyneet. Tarkastelujakson alkupuolella reaaliaikaisten verotarkastusten peitellyt osingot olivat yli kaksinkertaiset verrattuna rikosilmoitusharkintaisiin. Vuonna 2023 reaaliaikaisten euromääräinen mediaani on tippunut jo lähelle sataa tuhatta.

Taulukko 13. Peiteltujen osinkojen määrät mediaaneina (pyöristetty tuhanteen).

Tarkastus	2019	2020	2021	2022	2023	Kaikki yht.
Reaaliaikainen	188 000	245 000	190 000	142 000	113 000	160 000
Rikosilmoitusharkinta	90 000	90 000	90 000	85 000	86 000	88 000

Lähde: Verohallinto 04/2024.

6 Asiantuntijahaastattelut

6.1 Haastatteluiden tarkoitus ja teema

Asiantuntijahaastatteluiden avulla kerättiin näkemyksiä ja kokemuksia henkilöiltä, jotka osallistuvat päivittäisessä työssään harmaan talouden torjuntaan Verohallinnossa ja poliisissa. Toteutetut haastattelut olivat muodoltaan strukturoimattoman haastattelun ja teemahaastattelun välimuotoja⁵⁷.

Haastateltavaksi kutsuttiin yhdeksän asiantuntijaa eri tehtäväalueilta: harmaan talouden verotarkastus (2 henkilöä), harmaan talouden verotarkastuksen ohjaus (3 henkilöä), rikosasianvalvonta (2 henkilöä) ja talousrikostutkinta (2 henkilöä). Kaikilla haastatelluilla on pitkä kokemus työtehtävistä vakavan harmaan talouden torjunnan tehtävissä. Puolet haastateltavista toimivat työtehtävissään pääkaupunkiseudulla ja puolet maakunnissa (Pirkanmaa/Keski-Suomi ja Lounais-Suomi).

Jokaiselle haastatellulle lähetettiin etukäteen alustava keskustelurunko aihepiiristä, asiantuntijan tehtävät huomioiden. Kaikissa haastatteluissa keskityttiin seuraaviin asioihin:

- Reaaliaikaiset verotarkastukset ennen ja nyt,
- kuinka reaaliaikaisten verotarkastusten määrän muutos näkyy päivittäisessä työssä,
- reaaliaikaisten verotarkastusten edut, haasteet, tarve ja parhaat käytänteet,

⁵⁷ Tutkimuksissa yleisesti käytettävissä haastatteluissa on erotettavissa kolme eri haastattelun muotoa: lomakehaastattelu, strukturoimaton haastattelu ja teemahaastattelu eli puolistrukturoitu haastattelu. Haastattelumuodoista käytetyin on lomakehaastattelu, jossa haastattelu tapahtuu lomakkeen mukaan. Strukturoimattomalla haastattelulla tarkoitetaan avointa haastattelua, jossa käytetään avoimia kysymyksiä ja haastattelijä rakentaa haastattelun jatkoa haastateltavien vastausten perusteella. Teemahaastattelussa kysymysten muoto on kaikille haastateltaville sama, mutta haastattelijä voi vaihdella kysymysten järjestystä ja haastateltava voi vastata niihin omin sanoin. Teemahaastattelu kohdennetaan nimensä mukaisesti tiettyihin teemoihin, jotka ovat kaikille haastateltaville samat. (Hirsjärvi & Hurme, 2011, ss. 44–48)

- Verohallinnon laatimat rikosilmoitukset, myös muut kuin reaaliaikaiset tapaukset sekä
- kehitysideoita haasteisiin ja sana vapaa.

Haastattelut järjestettiin Teamsilla ja eTuvella. Niitä ei tallennettu, jotta ilmapiiri pysyi keskustelulle avoimena eikä sanamuotoja tai lauserakenteita tarvinnut jännittää. Kukin haastateltu osallistui keskusteluun virkansa puolesta ja antoi luvan mainita nimensä lähdeluettelossa. Haastatteluista kirjoitettiin vapaamuotoiset muistiinpanot, joiden asiasisältö hyväksyttiin haastateltavalla. Asiantuntijat haastateltiin joulukuussa 2023 ja tammikuussa 2024.

6.2 Asiantuntijahaastattelut – yhteenveto keskustelujen sisällöistä teemoittain

Tässä luvussa kuvataan haastatteluissa käsiteltyjä asioita pääkokonaisuuksittain. Kaikissa haastatteluissa asioita käytiin läpi kunkin asiantuntijan oman työtehtävän ja asiantuntemuksen kautta, joten osa keskusteluista sivusi enemmän rikosoikeudellista näkökulmaa ja osa verotuksen näkökulmaa. Kaikissa fokus oli kuitenkin sama eli reaaliaikaiset tarkastukset sekä vakavan harmaan talouden torjunta ja talousrikostutkinta.

Kuva 2. Haastatteluista kerättyjen ajatusten sanapilvi

6.2.1 Reaaliaikaisten tarkastusten määrä ja muutos

Kaikki haastellut kertoivat, että heidän kokemuksensa mukaan reaaliaikaisten tarkastusten määrät ovat vähentyneet selvästi viimeisten vuosien aikana. Kukaan ei kokenut, että korona-aika olisi syy määrän vähenemiseen, vaan suuntaus on alkanut jo aikaisemmin. Poliisin vaikea resurssitilanne oli haastateltujen mielestä pääasiallinen syy vähenemiseen. Erytisen hankalaksi nähtiin tilanne Uudellamaalla, jossa yrityksiä ja ihmisiä on paljon ja siten myös muuta maata enemmän petollisia toimijoita. Kaikissa haastatteluissa huolenaiheena oli poliisin talousrikostutkinnan tiukalla olevat resurssit suhteessa rikosilmoitusmäärien kasvuun.

Molemmat poliisin tutkinnanjohtajat toivat esiin, että talousrikostutkinnassa on nykyään paljon yritystoimintaan liittyviä muita petoksia⁵⁸ kuin veropetoksia, joten veropetosten tutkintaan ei ole aikaa kuten ennen oli. Muutamia vuosia sitten Helsingin poliisilaitoksen reaaliaikaisen talousrikosryhmän työpanos kohdistettiin käytännössä kokonaan ihmiskauppatutkintaan ja siksi muut reaaliaikaiset jutut jäivät tutkimatta. Sittemmin tilannetta korjaamaan on perustettu omat ryhmänsä ihmiskauppatapauksille, jotta reaaliaikainen talousrikosten tutkintaryhmä voisi keskittyä uudelleen muihin reaaliaikaisiin rikostutkintoihin. Rikosilmoituksia poliisille tulee koko ajan enemmän kuin niitä ennätetään tutkia ja siksi avoimien juttujen määrät kasvavat koko ajan. Tämä on havaittavissa myös Harmaa talous ja talousrikollisuus -sivustolla julkaisuista Resurssityökalun tilastoista.

6.2.2 Mahdollisia syitä määrän muutokseen ja maantieteelliset erot

Haastatteluissa nousi selkeästi esiin, että Verohallinnolla olisi resursseja ja aito tarve reaaliaikaisille tarkastuksille, mutta poliisilla ei ole niihin riittävästi resursseja. Lähes kaikissa haastatteluissa esiin nousi, että talousrikoksia tutkivilla poliiseilla on kädet täynnä töitä, erityisesti Uudellamaalla.

Noin puolet vastaajista oli sitä mieltä, että muualla kuin pääkaupunkiseudulla juttuja saadaan reaaliaikaiseen tutkintaan, vaikkakin vähemmän kuin ennen. Muutamassa haastattelussa esiin nousi pohdinta, että monessa jutussa pääepäilty henkilö tai yritys on pääkaupunkiseudulta, eikä juttua ei siksi voida saattaa tutkittavaksi muualle Suomeen, jossa poliisilla saattaisi olla resursseja. Moni haastateltava piti erittäin huolestuttavana, etteivät poliisin resurssit riitä reaaliaikaisiin tarkastuksiin juuri pääkaupunkiseudulla, koska nimenomaan siellä on myös eniten yrityksiä, ihmisiä ja rikoksia.

Muutama haastateltu pohti myös, että lisääntynyt kansainvälisyys voi olla yksi syy, miksi reaaliaikaista ei aloiteta. Kansainvälisen liittynän sisältävät tarkastukset ja esitutkinta ovat usein työläitä ja aikaa vieviä, koska näyttöä on haettava myös ulkomailta. Virka-aputiedustelut ovat aikaa vieviä niin verotarkastuksessa kuin poliisin esitutkinnassa. Reaaliaikainen tarkastus edellyttää aina yhteistä aikataulutusta ja se on hankalaa, jos yhteistyöhön tarvittavaa resurssia ei ole riittävän joustavasti käytettävissä. Toisaalta esimerkiksi Helsingin poliisilaitoksella tutkittavien juttujen kansainvälisyys on arkipäivää ja usein kansainvälisyys onkin syy, miksi tutkinta on aloitettu reaaliaikaisena.

6.2.3 Reaaliaikaiset tarkastukset ennen ja nyt

Valtaosa haastateltavista kertoi, että ennen reaaliaikaiset tarkastukset painottuivat erityisesti rakennusalaan ja ravintoloihin, sillä niissä on perinteisesti esiintynyt pimeitä palkkoja, tulonsalauksia ja kuittikauppaa. Reaaliaikaisiin tarkastuksiin liittyi aikaisemmin myös järjestäytyntä rikollisuutta, joista menneinä vuosina oli isoja juttukokonaisuuksia tutkittavana esim. rakennusosalta. Muutama haastateltava totesi pohdinnoissaan, ettei kuittikauppa ole

---

⁵⁸ Muita talousrikoksiin luokiteltuja petoksia, kuten esim. liikesalaisuuden rikkominen, ympäristörikokset, velallisen petokset

luultavasti hävinnyt mihinkään, mutta siihen liittyviä juttuja tutkitaan reaaliaikaisesti nykyään vähemmän, koska ne vievät paljon aikaa ja resursseja poliisilta (seurannat ym.). Rakennusala on kansainvälistynyt muiden toimialojen tapaan paljon, joten perinteisiä kotimaisia kuittikauppataapauksia ei ehkä ole enää niin paljon kuin oli aikaisemmin. Useampi haastateltu koki, että ilmeisesti poliisin vähäiset resurssit pyritään keskittämään uusiin ilmiöihin (mm. osinkojen lähdeveron petokset ja varakkaiden yksityishenkilöiden verojen välttely). Moni pohti myös, että Keskusrikospoliisille reaaliaikaisiksi tarkastuksiksi saadaan jossain määrin kansainvälisen liittynän sisältäviä juttuja, mutta niissäkin kokoluokka ja uuden mahdollisen ilmiön esiintyminen ovat merkittävässä asemassa.

Haastateltujen mukaan nykyään reaaliaikaisissa tarkastuksissa korostuu erityisesti kansainvälisyys. Kansainvälisen kytkennän sisältävissä tapauksissa tehdään paljon ulkomaisia virkaaputiedusteluita niin poliisilla kuin Verohallinnossakin. Kansainvälisyydellä tarkoitetaan tässä yhteydessä muun muassa valtioiden rajat ylittävää rahaliikennettä sekä ulkomaisia henkilö- ja yritys yhteyksiä. Monessa haastattelussa tuli ilmi, että nykyään mikään yksittäinen toimiala ei korostu reaaliaikaisissa tarkastuksissa, vaan veropetoksia tehdään monimuotoisesti ja monilla toimialoilla. Niin sanottujen varakkaiden yksityishenkilöiden sijoituksiin ja tuloihin liittyvät jutut ovat lisääntyneet viimeisten vuosien aikana niin kaikessa esitutkinnassa kuin myös reaaliaikaisissa tarkastuksissa.

Muutamalla haastatellulla oli tuntuma, että reaaliaikaisiksi tarkastuksiksi edenneet verojutut ovat nykyään euromäärältään pienempiä kuin aikaisemmin. Myös luvun 4.2.5 tilastoista tämä on havaittavissa. Tämä voi haastateltujen mielestä johtua siitä, että yritystoiminta ja veropetokset ovat maakunnissa pienempiä kuin pääkaupunkiseudulla, jossa reaaliaikaisia verojuttuja ei resurssipulan vuoksi juurikaan tehdä. Molemmat haastatellut tutkinnanjohtajat toivat esiin, että perinteiset kotimaiset rakennusalan veropetokset ovat saattaneet vähentyä Suomessa toteutettujen lainsäädäntökehitysten vuoksi (kotitalousvähennys, rakennus- ja romu- alan käännetty alv).

Useampi haastateltu kertoi, että poliisilta tulee Verohallinnon suuntaan vain vähän aloitteita reaaliaikaisiksi tarkastuksiksi vain verotuksellisen intressin vuoksi. Tämän arveltiin johtuvan siitä, että poliisissa ei enää tehdä ennalta estävää talousrikostiedustelua (seurantaa, kuunteleluita) vastaavasti kuin aikaisemmin tehtiin. Muutama haastateltava totesikin, että poliisilta Verohallinnolle tulee enää vain harvakseltaan pyyntöjä reaaliaikaisiin tarkastuksiin. Niissäkin usein pääasia on muu rikos, jossa on liittynä verotukseen (esim. ravintola ja ihmiskauppa tai muu petos, joka on tehty liiketoiminnan yhteydessä). Useammassa haastattelussa nousi esiin, että liiketoiminnassa tehdään paljon muita petoksia kuin veropetoksia, esimerkiksi tilaus-, rahoitus- ja maksuvälinepetoksia ja niiden määrät kasvavat vuosi vuodelta. Toisinaan ihmiskaupan rikostutkinnassa Verohallinnolta pyydetään virka-apua yrityksen tosiasiallisen toiminnan selvittämiseksi reaaliaikaisella tarkastuksella.

6.2.4 Reaaliaikaisuuden hyödyt

Kaikki haastatellut pitivät reaaliaikaisia tarkastuksia tärkeinä. Moni kuvaili niiden olevan tehokkaita ja tärkeitä vakavan harmaan talouden torjunnassa. Reaaliaikaisissa tarkastuksissa

petostoiminta saadaan usein päättymään verekseltään ja juuri yllätyksellisyyden vuoksi usein saadaan paremmin turvattua verojen kertyminen ja lisäksi, väärintoimijoilta saadaan parhaiten pois rikoksella hankittua hyötyä. Muutama haastateltu tähdensi, että etenkin varojen pois-saanti petosten tekijöiltä on olennaista, sillä se heikentää heidän taloudellisia mahdollisuuksiansa jatkaa tai aloittaa uutta harmaan talouden yritystoimintaa. On tärkeää saada petolliset toimijat pois vääristämästä liike-elämän kilpailua.

Kaikki haastatellut kertoivat, että reaaliaikaisissa verotarkastuksissa etuna on se, että rikos-vastuu saadaan kohdistettua laajemmin ja oikeille tahoille. Reaaliaikaisissa tarkastuksissa saadaan enemmän materiaalia tutkittavaksi ja näyttöä tosiseikoista sekä tekijöistä poliisin pakkokeinojen avulla. Esitutkinnassa tehtävät kuulustelut ovat tärkeitä tiedon lähteitä, koska moni ihminen puhuu poliisille todennäköisemmin totta kuin verotarkastajalle. Paatuneilta rikollisilta ei toki kuulusteluissakaan saada irti vastauksia, mutta myös ”en kommentoi” on hyvä näyttöä esitutkinnassa.

Kaikki haastatellut toivat esiin, että nykyään lähes kaikki kirjanpitoon ja liiketoimintaan liittyvä materiaali on digitaalista. Digitaalisen materiaalin kerääminen edellyttää usein tietokoneiden ja muiden älylaitteiden haltuun saantia ja tämä tapahtuu käytännössä poliisin pakkokeinojen kautta. Digitaalista aineistoa on nykyään paljon ja aineiston läpikäynti vie aikaa ja vaatii paljon työtä, jotta se saadaan verotarkastajien käyttöön tarkastettavaksi.

Optimitilanteessa reaaliaikainen tarkastus säästää kaikkien resursseja. Esitutkinnassa pystytään sovittamaan kuulustelukysymyksiä verotarkastuksen kysymyksiin yhteistyössä ja käytännössä riittää, että vain yksi viranomaiskuulee asiakasta asiaan liittyen⁵⁹. Kun verotarkastaja ja poliisi käyvät yhdessä läpi materiaalia, verotarkastuksen ja esitutkinnan olennaiset havainnot tehdään todennäköisesti nopeammin. Monissa haastatteluissa tuli esiin, että reaaliaikaiset verotarkastukset ovat erittäin hyödyllisiä, koska tapausten käsittelyaikaa saadaan lyhyemmäksi (verotuksesta tuomioistuimeen).

Useampi haastateltava toi esiin, että verojutussa poliisi hyötyy usein reaaliaikaisesta enemmän kuin Verohallinto. Poliisin talousrikoskoulutukseen kuuluu vain parin päivän kirjanpito-kurssi ja kun kyse on kirjanpitoon ja verotukseen liittyvistä asioista, niin poliisi saa verotusasian näytön ja faktat nimenomaan verotarkastajalta. Reaaliaikaisuus takaa usein myös sen, että poliisi saa verotarkastajalta substanssitukea verotukseen liittyvissä kysymyksissä (esim. kansainväliset verosopimukset ja muut hankalat verotukseen liittyvät soveltamistilanteet). Reaaliaikaisissa tarkastuksissa kuulusteluissa poliisille esitetyt väitteet voidaan varmistaa nopeasti verotarkastajilta, että vastaako kuulusteluissa esitetty väite kirjanpidon dokumentaatiota.

---

⁵⁹ Käytännössä asiakkaalle esitetään verotarkastuksella ja sen loppukeskustelussa hyvin samankaltaisia kysymyksiä, kuin mitä poliisi esittää osana esitutkintaa suorittamissaan kuulusteluissa. Reaaliaikaisessa tarkastuksessa viranomaiset voivat sopia keskenään, että poliisi esittää kuulusteluissa myös veroasian käsittelyn kannalta olennaiset kysymykset, jolloin verotarkastuksella ei tarvitse asiakkaalta kysyä enää toistamiseen samoja kysymyksiä.

6.2.5 Kuinka saadaan paras lopputulos reaaliaikaisessa tarkastuksessa

Kaikki haastateltavat toivat esiin, että olennaisinta ovat perusteelliset taustatyöt, hyvä suunnittelu, oikea-aikaisuus ja saumaton yhteydenpito. Sujuvassa reaaliaikaisessa tarkastuksessa on alusta alkaen koko ketju (Verohallinto, poliisi, syyttäjä) tiiviisti mukana ja kaikilla on yhteinen näkemys jutun kohdentamisesta ja rajaamisesta. Kaikki haastateltavat olivat sitä mieltä, että reaaliaikainen tarkastus nopeuttaa rikosasian saattamista oikeuden ratkaistavaksi, koska töitä ei tehdä peräkkäin vaan samanaikaisesti.

Muutamassa haastattelussa esiin nousi yhteydenpidon tärkeys poliisin rikostutkijan ja verotarkastajan välillä. Erittäin tärkeänä pidettiin esitutkinnan hehtisessä vaiheessa (kuuntelut, takavarikoidun aineiston läpikäynti, kuulustelut) konkreettista yhdessä tekemistä ja paikallaoloa. Jos verotarkastaja ja poliisit tekevät fyysisesti samassa paikassa työtään, niin kommunikaatio on välitöntä ja nopeaa, eikä esimerkiksi yhteydenoton kynnys aiheuta viivettä. Jos työtä tehdään samaan aikaan, mutta fyysisesti eri paikoissa voi yhteydenpito muuttua liian jäykäksi ja pahimmillaan unohtua tai aiheuttaa viivettä.

6.2.6 Reaaliaikaiset tarkastukset verrattuna rikosilmoitukseen johtaneisiin hallinnollisiin verotarkastuksiin

Monet haastatellut kertoivat, että niin hallinnolliset verotarkastukset kuin reaaliaikaiset verotarkastukset vievät nykyään enemmän aikaa kuin ennen, koska dataa, tietoa ja selvitettävää on erittäin paljon. Haastatteluissa pohdittiin myös työmäärää ja esitutkintaan kuluva aikaa tapauksissa, joissa reaaliaikaista tarkastusta ei ole tehty, vaan veropetosasia saatetaan poliisin tutkittavaksi vasta verotarkastuksen päätyttyä. Kaikki haastatellut olivat yhtä mieltä siitä, että ketju verotarkastuksesta syyteharkintaan vie huomattavasti enemmän aikaa, jos verotarkastus ja esitutkinta tehdään peräkkäin eikä samanaikaisesti. Kaikki olivat myös sitä mieltä, että esitutkinnassa voi olla haasteellista kerätä näyttöä epäillystä veropetoksesta, jos teosta on kulunut verotarkastuksen jälkeen vuosia. Kun esitutkinta alkaa vasta vuosien päästä verotarkastuksesta, alkaa teosta epäillyillä usein muisti hämärtyä ja petollisin keinoin saadut varat on todennäköisesti ehditty hukata.

Lähes kaikki haastatellut olivat sitä mieltä, että verotuksellisesti ei ole eroa onko tarkastus tehty reaaliaikaisena vai hallinnollisena. Suurin ero on siinä, että rikosvastuu rikosprosessissa saadaan kohdistettua paremmin reaaliaikaisissa tarkastuksissa ja lisäksi petollinen toiminta saadaan lakkaamaan nopeammin ja mahdollinen rikoshyöty tekijöitä pois. Jälkikäteisessä esitutkinnassa menee enemmän aikaa kuin reaaliaikaisessa, koska käytännössä poliisi tutkii samat asiat ja tapahtumat uudelleen, kuin mitä verotarkastaja on aikaisemmin selvittänyt.

Verotuksessa on kevyempi todistustaakka kuin rikosprosessissa. Käytännössä verotuksellisesti riittää, että veronalaista tuloa on jätetty ilmoittamatta, vaikka verolain mukaan tulot olisi tullut ilmoittaa ja niistä maksaa veroa. Tulkinnanvaraisissa tai näytöllisesti rajatapauksissa (kuka syyllistyi ja oliko tarkoituksellista) on näytön hakeminen rikosprosessissa hankalampaa. Reaaliaikaisissa jutuissa olennaiset kokonaisuudet rajataan selkeiksi (näyttö sekä

verotusasiassa että rikosasiassa). Jälkikäteisessä esitutkinnassa muun muassa kansainväliset tilanteet ja esimerkiksi kuulustelussa kerrotut väitteet mahdollisesti ulkomaille maksetuista veroista tai ilmoitetuista tuloista aiheuttavat paljon aikaa vievää selvitystyötä.

6.2.7 Miksi rikosilmoitusten määrä kasvaa

Valtaosa haastateltavista koki, että Verohallinnon laatimien rikosilmoitusten määrä kasvaa vuosi vuodelta. Osa toi esiin, että myös muusta verovalvonnasta kuin verotarkastuksista nousee niin ikään enenevässä määrin tapauksia, joista tehdään rikosilmoitus mahdollisesta epäilystä veropetoksesta. Monet haastatellut kertoivat, että Verohallinnon harmaan talouden torjunnan kohdevalinta on osuvaa ja valvonnassa havaitaan siksi paljon veropetoksen tunnusmerkit täyttäviä tapauksia. Verohallinnon riskienhallinnassa on käytössä paljon tietoja ja niitä analysoidaan erittäin tehokkaasti.

Toinen tutkinnanjohtaja toi esiin erityispiirteen, joka heidän laitoksellansa on ollut havaittavissa vuonna 2023: erityisesti Espoo-Helsinki akselille alkoi tulla Verohallinnosta paljon rikosilmoituksia myös perusmuotoisista veropetoksista. Esimerkiksi Helsingin poliisilaitokselle tuli vuonna 2023 veropetoksia tutkittavaksi lähes 100 enemmän kuin edellisenä vuonna. Tämä trendi on jatkunut muutaman vuoden.

6.2.8 Tunnistettuja haasteita ja mahdollisia kehitysideoita

”Reaaliaikaisuus edellyttää sitoutumista, mutta siihen ei (poliisilla) ole resursseja”. Jos poliisin resurssien vapautumista reaaliaikaiseen joudutaan odottamaan pitkään, voi verotarkastuksen loppuunsaattamisen odotusaika muodostua kohtuuttoman pitkäksi. Reaaliaikaiset tarkastukset edellyttävät poliisilta enemmän ja tarkemmin kohdennettua ajankäyttöä ja siksi nykyisillä resursseilla ei ole mahdollista tehdä enempää reaaliaikaisia verotarkastuksia.

”Talousrikostutkinta joutuu keskittymään liiketoiminnassa tapahtuneisiin muihin petosjuttuihin”, koska rikosilmoituksia on paljon ja poliisilla on laissa määrätty esitutkintapakko. Siksi käytettävissä ei ole riittävästi aikaa ja resursseja reaaliaikaisille verojutuille. Muita akuutteja liiketoimintaan liittyviä juttuja on enemmän käsissä kuin verojuttuja. Veropetos voi toki liittyä näihin.

”Kevennetty reaaliaikainen”. Verojutut voitaisiin saada rikosprosessissa nopeasti eteenpäin, jos poliisi kävisi kuulemassa tekijän esimerkiksi verotarkastuksen lopussa. Lähtökohtaisesti niin verotarkastusta tekevä verotarkastaja kuin esitutkinnassa epäiltyä kuuleva poliisi kysyvät samoja kysymyksiä. Perusmuotoiset jutut saataisiin nopeasti syyttäjälle, jos esitutkinnan kuulemiset tehtäisiin heti verotarkastuksen loppuvaiheessa. Toki tähänkin tarvittaisiin Verohallinnon laatima rikosilmoitus, jotta poliisi voisi suorittaa esitutkinnan kuulemisen verotarkastuksen loppukeskustelun sijaan tai aikana. Nyt monet verojutut odottavat parikin vuotta poliisin pöydällä verotarkastuksen jälkeen. Kun esitutkinta alkaa, kuullaan tapaukseen liittyviä henkilöitä käytännössä samoista asioista kuin verotarkastuksella ja vasta sitten vieään asia syyttäjälle. Myös epäilyn oikeusturvan kannalta olisi hyvä, jos prosessin läpimeenoa saataisiin tehostettua.

"Ketjun nopeuttaminen". Jos syyttäjä olisi tutkinnanjohtaja, niin syyteharkinnassa olennaiset seikat olisivat esitutkinnassa mielessä alusta alkaen, eikä syyteharkintavaiheessa menisi enää niin paljon aikaa juttuun perehtymiseen ja syytteen harkitsemiseen. Reaaliaikaisissa veropetostutkinnoissa syyttäjä yleensä on jutussa hyvin sisällä. Verotarkastuksen päättymisen jälkeen tehdyssä esitutkinnassa poliisi tutustuu ensin rikosilmoitukseen ja verotarkastuskertomukseen ja sen jälkeen suorittaa esitutkinnan, tämän jälkeen tapaukseen ja esitutkintapöytäkirjaan tutustuu syyttäjä syyteharkinta-asiassa. Pahimmillaan samaan juttuun tutustutaan alusta alkaen kolmekin kertaa peräkkäin, ennen kuin verojuttu etenee rikosprosessissa tuomioistuimeen.

"Ongelmana resurssipula". Talousrikostutkijan töihin on nykyään vähemmän hakijoita kuin aikaisemmin ja vaihtuvuus talousrikostutkinnassa on suurta. Poliisiammattikorkeakoulussa on erittäin vähän talousrikostutkinnassa tärkeää kirjanpidon ja verotuksen koulutusta. Talousrikostutkintaan on vaikea saada osaavaa poliisikoulutuksen saanutta väkeä. Molempien tutkinnanjohtajien haastatteluissa nousi esiin, että voisiko siviilikoulutettua henkilöstä palkata enemmän talousrikostutkintaan? Tekemään sellaista työtä, joka ei edellytä poliisin pakkokeinojen käyttöä, mutta edellyttää hyvää yritysmaailman, kirjanpidon ja verotuksen ymmärtämistä. Helsingissä näin onkin nyt tehty viime vuosien aikana.

"Alueellisuus ja juttujen hoitaminen keskitetysti". Tämä on ollut haasteena aina ja on edelleen. Yhteen juttuun voi liittyä eri paikkakunnilla olevia tapauksia, jotka ovat esitutkittavana samaan aikaan eri paikkakunnilla ja eri rikostutkijoilla. Pahimmillaan samaan kokonaisuuteen liittyviä juttuja tutkitaan eri aikaan.

"Voisiko pienempiä juttuja hoitaa veronkorotuksilla?" Muutamissa haastatteluissa nousi esiin, että voisi olla tärkeää keskustella ja pohtia viranomaisten kesken, olisiko olemassa joitakin veropetoksen tunnusmerkit täyttäviä tapauksia, joissa veronkorotus olisi sittenkin riittävä rangaistus? Jos veropetoksesta todennäköinen tuomio on ehdollinen rangaistus tai sakkoa, olisiko veronkorotus kuitenkin riittävä ja jopa tuntuvampi rangaistus? Jos veronkorotus olisi riittävä rangaistus, säästyisi paljon resursseja niin esitutkinnassa kuin tuomioistuimissa. Siihen haastellut eivät ottaneet kantaa, että edellyttäisikö asia lainsäädäntömuutoksia tai tarkennuksia vai voiko asiaa tarkastella muulla tavoin. Myöskään selvitys ei ota tähän kantaa.

6.3 Haastatteluissa esitettyjen kehitysehdotuksien ja haasteiden pohdintaa

Tässä luvussa pohditaan haastatteluissa esiin nousseita kehitysehdotuksia sekä niiden tarpeellisuutta ja toteuttamismahdollisuuksia. Osa kehitysideoista on esitetty myös sisäministeriön julkaisussa vuonna 2022, jossa on pohdittu poliisin määrärahojen käyttöä ja riittävyttä.

Haastatteluissa kaikki kokivat, että talousrikostutkinnan tilanne veropetoksien osalta on haasteellinen erityisesti poliisin resursseissa. Suurena haasteena pidettiin muun muassa, että talousrikostutkintaan tulee rikosilmoituksia jatkuvasti enemmän kuin mitä niitä ehditään tutkia. Haastateltavat pohdiskelivat, voisiko esitutkintapakkoa lieventää, jotta esitutkinnot eivät

kuluttaisi niin paljon poliisin resursseja. Tämä ei ole sinänsä uusi ehdotus, sillä esitutkintapakon lieventämisestä on ehdotettu jo 2022 sisäministeriön julkaisun⁶⁰ liitteenä olleessa osassa *Poliisiyksikköjen ehdotuksia ja kokemuksia*. ”Jos poliisin ei tarvitsisi ottaa tutkittavaksi kaikkia tekoja, joissa epäillään rikosta, voitaisiin panostaa vaikuttavuuden, selvittämistressin ja selviämismahdollisuuksien näkökulmasta oleellisimpiin rikosepäilyihin. (Sisäministeriö, 2022, s. 136)”

Verohallinnon puutteellisia toimivaltuuksia ei voida korvata Poliisin resursseja lisäämällä. Verotarkastuksen tulee pystyä selvittämään harmaan talouden tapauksia laadukkaasti myös ilman poliisin samanaikaista esitutkintaa. Mikäli Verohallinnon harmaan talouden tarkastajilla olisi riittävät toimivaltuudet⁶¹ olisivat tarkastuskertomukset entistä laadukkaampia ja tarkastusprosessi nopeutuisi.

Haastatteluissa nousi yhtenä tehostamisehdotuksena niin sanotun siviilihenkilöstön lisääminen ja käyttäminen talousrikostutkinnassa tehtäviin, joissa ei edellytetä poliisin valtuuksia. Talousrikostutkinnassa tehdään paljon taustaselvitystä ja analysointia, johon ei tarvita ”poliisin valtuuksia”. Tehtävissä, jossa ei tarvita poliisin valtuuksia on olennaista se, että tuntee ja ymmärtää muun muassa liike-elämää, kirjanpitoa, verotusta sekä rikosoikeudellisia asioita. Näkemys on esitetty myös Sisäministeriön selvityksessä vuodelta 2022: ”Rekrytointeihin liittyen olisi päästävää nopeasti poliisin ammattikorkeakoulututkinnon painotuksesta rekrytointiperusteena väljempään menettelyyn, jossa eri tehtäviin voitaisiin valita sellaisen koulutuksen, kokemuksen ja henkilökohtaiset ominaisuudet omaava henkilö, jolla on parhaat edellytykset tehtävän hoitamiseen (Sisäministeriö, 2022, s. 126).

Asiantuntijahaastatteluissa nousi monella tapaa esiin kansainvälistyminen ja rajat ylittävien tapahtumien selvittämisen haasteellisuus ja niiden aikaa vievyys. Verohallinto on tuonut esiin veropetosten kansainvälistymisen ja sen tuomat haasteet harmaan talouden torjunnalle jo aikaisemminkin (Tilisanomat, 2020). Haasteita harmaan talouden torjunnalle tuo muun muassa se, että veropetokset ovat tiivis osa muuta talousrikollisuutta ja esimerkiksi järjestäytyneet rikollisuus toimii aktiivisesti talouselämässä. Lisäksi tavara- ja palvelukauppa on siirtynyt enenevässä määrin verkkokauppaan, ja verkkokauppojen palvelimet sijoittuvat usein ulkomaille. Haasteita tuo myös bulvaanien ja veroparatiisiyhtiöiden käyttäminen. Raha liikkuu nopeasti yli rajojen myös rikollisten toiminnassa. Onneksi viranomaisten välinen tietojenvaihto ja yhteistyö on merkittävästi kehittynyt, myös kansainvälisesti. Tietojenvaihto on nykyisin laajaa ja toimivaa, mutta toisaalta laajat kansainväliset tietopyynnöt saattavat hidastaa viranomaistoimia. Harmaan talouden torjunnan kannalta on erittäin tärkeää, että niin kotimaiset kuin kansainväliset tietojenvaihtoa koskevat lait ja sopimukset ovat ajan tasalla ja tietoa vaihdetaan riittävästi ja oikea-aikaisesti viranomaisten välillä.

---

⁶⁰ Sisäministeriön julkaisu 2022:24, Selvitys poliisin määrärahojen käytöstä ja määrärahojen riittävyyteen liittyvistä tekijöistä.

⁶¹ Mm. nimenomainen oikeus suorittaa verotarkastus, todisteiden turvaamisoikeus (ottaa haluun aineistoa) ja oikeus tarkistaa henkilöllisyys.

Tulisiko Verohallinnon katsoa hallinnollinen veronkorotus useammin riittäväksi rangaistukseksi ja jättää rikosilmoitus laatimatta, jotta poliisin esitutkittavien tapausten määrä ei kasvaisi entisestään suuremmaksi, mikäli resurssitilanne ei helpotu? Kun rikosilmoitus on tehty, on poliisin suoritettava esitutkinta. Rikoslaki⁶² mahdollistaa nykymuodossaan sen, että lievempien laiminlyöntien osalta voidaan rangaista veronkorotuksilla ilman tarvetta esitutkinnalle. Rikoslain mukaan veropetoksesta, lievästä veropetoksesta ja verorikkomuksesta ei tarvitse tehdä rikosilmoitusta, mikäli veronkorotus katsotaan riittäväksi rangaistukseksi. Yksi mahdollisuus saattaisi olla pohtia perusmuotoisen veropetoksen ja törkeän veropetoksen rajanvetoa.

Kun verotarkastuksella havaitut väärinkäytökset ovat selkeitä ja verovelvollisesta tai tekijästä ei jää verotarkastuksella epäselvyyttä, voisi kevennetty reaaliaikainen esitutkinta, jossa poliisi kävisi kuulemassa tekijän esimerkiksi verotarkastuksen lopussa, vähentää esitutkintaan käytettävää aikaa huomattavasti. Tällaisia voisivat olla esimerkiksi tilanteet, jossa osakas itse on käyttänyt yhtiötään merkittävän taloudellisen edun saamiseksi itselleen, verojen maksua vältellen. Haasteellisena voi olla kysymys, milloin jokin asia selvä tai perusmuotoinen. Toisaalta tälläkin hetkellä rikosilmoitusharkinnassa Verohallinnon rikosasianvalvojat pohtivat tarkasti verotarkastuksella saatujen tietojen perusteella mahdollista rikostunnusmerkistöä ja näytön riittävyttä. Suurempi haaste voivat olla poliisin resurssit, kuinka saataisiin sovitettua esitutkinnan ja verotarkastajan aikataulut asiakkaan kanssa samanaikaisen kuulemisen järjestämiseksi. Asialla olisi todennäköisesti enemmän vaikutusta esitutkintaan ja sitä seuraavaan mahdolliseen syyteharkintaan ym., joten ajatus kevennetystä reaaliaikaisesta tarkastuksesta edellyttää asian pohtimista usean viranomaisen näkökulmasta.

7 Lopuksi

Tässä selvityksessä on pohdittu erilaisia viranomaisten käytössä olevia, nykyisen lainsäädännön mahdollistamia, harmaan talouden torjuntakeinoja. Harmaan talouden torjunta on tehokasta, kun sitä tehdään yhteistyössä viranomaisten kesken. Mikäli ketjun yksikin lenkki on heikko, ketju on vaarassa katketa. Haastatteluiden perusteella on pääteltävissä, että resurssihaasteet uhkaavat veropetosten tekijöiden tuomiolle saattamista, koska tutkittavia juttuja on resursseihin nähden liikaa. Toinen ongelma ovat Verohallinnon puutteelliset työkalut, eli toimivaltuudet, jotka eivät vastaa nykypäivän tarpeisiin. Vaikka selvitykseen haastateltujen harmaan talouden operatiivisen puolen edustajien määrä oli rajallinen ja valtaosa suuremmista kaupungeista, eivät reaaliaikaisten verotarkastusten vähyys ja poliisien resurssihaasteet keskeytä enää vain pääkaupunkiseudulle vaan käytännössä koko maahan.

Maininnan arviosta on, että vaikka tilastojen valossa reaaliaikaiset verotarkastukset näyttävät euromäärältään pienemmiltä kuin ennen, kyse ei ole siitä, että veropetokset olisivat nykyään pienempiä. Kysymys on siitä, että veropetoskokonaisuudet ovat hyvin pirstaloituneita ja lisäksi Verohallinto on viimeisten vuosien aikana verotarkastanut poliisien aloitteesta myös

---

⁶² Rikoslaki (19.12.1889/39) 29 luku 11 §

pienemmän verointressin juttuja, jotka ovat liittyneet esimerkiksi ravintoloiden ihmiskauppa- ja työperäisen syrjinnän tutkintoihin. Tänä päivänä Verohallinnon aloitteesta on hankala saada poliiseja reaaliaikaisiin tarkastuksiin, vaikka kyseessä olisi suurikin verointressi.

Verohallinto havaitsee valvonnassaan tehokkaasti petostoimijat ja verot määrätään maksettavaksi. Tästä kertovat selvityksessä esitetyt verotarkastuksilla havaittujen verotuksen virheiden määrät. Kun reaaliaikaisia tarkastuksia tehdään vain vähän, saattaa Verohallinto veropetosepäilyt poliisin tutkittavaksi rikosilmoituksella ja poliisin tutkittavien talousrikosjuttujen määrä kasvaa entisestään. On tärkeää, että Verohallinnon puutteelliset toimivaltuudet saatetaan vastaamaan nykypäivän tarvetta, jotta harmaan talouden torjunta on mahdollista jatkossakin. Toimivaltuuksien parantaminen edellyttää lainsäädäntömuutoksia, mutta ajantasaiset ja riittävät toimivaltuudet mahdollistavat ja takaavat tehokkaan harmaan talouden torjunnan.

Tilastot osoittavat, että poliisille tutkittavaksi tulevien rikosten ja talousrikosten määrät ovat kasvussa. Poliisin talousrikostutkinnan resurssit eivät ole lisääntyneet. Tilanne on haastava. Mikäli talousrikostutkintaan ei ole mahdollista saada lisää resursseja, on väistämättä keksittävä muita tapoja siihen, että petolliset toimijat saadaan vastuuseen teoistaan julkista taloutta vastaan. Yhden kohdan korjaaminen ei välttämättä riitä, vaan resurssipaine voi siirtyä kohdasta toiseen. Verohallinnon toimivaltuuksien kehittämishanke pyrkii vastaamaan myös tähän haasteeseen. Ketju verotarkastuksella havaitusta väärinkäytöksestä rikostuomioon on pitkä. Siihen kuuluu useita eri viranomaisia resurssineen, monta lakia ja säännöstä sekä niiden tulkintaa. Asioiden tarkempi pohtiminen moniviranomaisyhteistyönä on tarpeen, koska riskienhallinnan kyvykyys havaita petollisia toimijoita kehittyi koko ajan Verohallinnossa ja todennäköisesti myös muissa viranomaisissa, joten paine poliisin talousrikostutkintaa kohtaan ei ole ainakaan vähenemässä.

Edellä on kuvattu reaaliaikaisten verotarkastusten hyötyjä. Niitä ovat muun muassa rikoshyödyn tehokkaampi poissaanti, rikosvastuun kohdentuminen oikeille tahoille ja monimuotoisten talousrikoskokonaisuuksien nopeampi selvittäminen. Reaaliaikaisissa verotarkastuksissa poliisin pakkokeinot ovat olennaisia näytön hankkimisessa (etsinnät, takavarikoinnit, kuulustelut jne.) erityisesti silloin, kun harmaan talouden toimijat pyrkivät monimuotoisissa liiketoimintamallein ja -kokonaisuuksin pysyttelemään piilossa.

Reaaliaikaisten verotarkastusten yhteydessä tehdään usein poliisin pakkokeinona vakuustakavarikko, jolla pyritään saamaan pois petollisin keinon hankittu rahallinen hyöty. Verokertymän turvaamistoimena verotakavarikkoa käytetään nykyisellään melko vähän. Se voisi kuitenkin olla yksi toimiva työkalu muiden joukossa verosaatavien turvaamiseksi.

Voisiko resurssien ja työmäärän suhdetta helpottaa esimerkiksi lainsäädäntömuutoksilla tai toimintatapojen hienosäädöllä? Nykyinen esitutkintapakko edellyttää kaikkien rikosilmoitusten tutkimisen, joten onko rikosilmoitusten määriä mahdollista vähentää? Olisiko esitutkintapakkoa mahdollista muuttaa? Perusmuotoisessa veropetoksessa veronkorotus voisi olla riittävä rangaistus, mutta onko rajanveto veropetoksen ja törkeän veropetoksen välillä oikeamääräinen? Vähentäisikö harmaan talouden verotarkastajien toimivaltuuksien laajentaminen

poliisin työtaakkaa veropetosten tutkinnassa? Uusien toimivaltuuksien avulla voitaisiin turvata Verohallinnon kyky selvittää vaativia harmaan talouden tapauksia. Toimivaltuuksien parantamisella olisi varmasti heijastusvaikutuksia myös rikosprosessiin, kun asiat voitaisiin selvittää entistä paremmin ja tarkemmin jo verotarkastuksella, vaikka verovelvollinen ei itse myötävaikuttaisi asiaan. Harmaan talouden torjunnassa on todella paljon muuttujia, joista jokainen vaikuttaa moneen muuhun. Yhtä täsmälääkettä tilanteen korjaamiseksi ei ole.

8 Lähteet

- Harmaa talous & talousrikollisuus. (20. 9 2021). Harmaan talouden ja talousrikollisuuden määritelmä. Helsinki, Suomi. Haettu 12. 3 2024 osoitteesta <https://www.vero.fi/harmaa-talous-rikollisuus/laajuus/m%C3%A4%C3%A4ritelm%C3%A4/>
- Harmaa talous ja talousrikollisuus. (14. huhtikuu 2023). Poliisin tietoon tullut talousrikollisuus kasvoi vuonna 2022. Helsinki, Suomi. Haettu 20. 9 2023 osoitteesta <https://www.vero.fi/harmaa-talous-rikollisuus/torjunta/torjuntatilastot/rikostorjunta/>
- Harmaan talouden selvitysyksikkö. (16. 1 2024). Kotimaisten yritysten rekistereiden ulkopuolinen elinkeinotoiminta – Selvitys ilmiön laajuudesta ja luonteesta verotarkastusten perusteella. Helsinki, Suomi. Haettu 9. 4 2024 osoitteesta https://www.vero.fi/globalassets/harmaa-talous-ja-talousrikollisuus/selvitykset/2024_01-kotimaisten-yritysten-rekistereiden-ulkopuolinen-elinkeinotoiminta.pdf
- Harmaatalous ja talousrikollisuus. (12. 2 2024). Resurssiseurantatyökalu. Helsinki, Suomi. Haettu 12. 3 2024 osoitteesta <https://www.vero.fi/harmaa-talous-rikollisuus/torjunta/resurssiseuranta/>
- Hirsjärvi, S.;& Hurme, H. (2011). *Tutkimushaastattelu, Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Gaudeamus Helsinki University Press Oy Yliopistokustannus, HYY yhtymä.
- Oikeusministeriö. (13. 3 2018). Arviomuistio rikoslain viimeaikaisesta kehityksestä ja tulevista kehitystarpeista. (ISBN: 978-952-259-681-9). Helsinki, Suomi. Haettu 8. 5 2024 osoitteesta https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160660/OMML_7_2018_Rangaistusten_oikeasuhtaisuus.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Poliisi. (2024). Talousrikollinen vie yhteisestä pussista. Helsinki, Suomi. Haettu 7. 5 2024 osoitteesta <https://poliisi.fi/talousrikokset>
- Sisäministeriö. (7. 3 2022). Selvitys poliisin määrärahojen käytöstä ja määrärahojen riittävyteen liittyvistä tekijöistä. Helsinki, Suomi. Haettu 13. 3 2024 osoitteesta <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-593-8>
- Sisäministeriö. (2023). Yleisin talousrikos on veropetos. Helsinki, Suomi. Haettu 12. 3 2024 osoitteesta <https://intermin.fi/poliisiasiat/talousrikollisuus-ja-harmaa-talous>
- Tilisanomat. (21. 8 2020). Miten Verohallinnossa torjutaan harmaata taloutta? Helsinki, Suomi. Haettu 9. 4 2024 osoitteesta <https://tilisanomat.fi/verotus/miten-verohallinnossa-torjutaan-harmaata-taloutta>

Tuomioistuinlaitos. (5. 1 2021). Pakkokeinot. Helsinki, Suomi. Haettu 10. 4 2024 osoitteesta <https://oikeus.fi/tuomioistuimet/fi/index/asiat/rikosasiat/pakkokeinot.html#>

Valtionvarainministeriö. (21. 8 2023). Selvitys verotarkastustoiminnan toimivaltuuksien riittävydestä Verohallinnossa ja Tullissa. Helsinki, Suomi. Haettu 13. 3 2024 osoitteesta <https://www.vero.fi/harmaa-talous-rikollisuus/torjunta/hankkeet-ja-valvonta/hankkeet-ja-valvonta-2023/>

Verohallinto. (22. 1 2018). Hyvä verotarkastustapa. Noudettu osoitteesta https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/49204/hyva_verotarkastustap/

Verohallinto. (25. 3 2019). Miten Verohallinto torjuu harmaata taloutta. Helsinki, Suomi. Haettu 12. 3 2024 osoitteesta <https://www.vero.fi/yritykset-ja-yhteisot/yhteisty-ja-palvelut/verotarkastus-ja-harmaa-talous/miten-verohallinto-torjuu-harmaata-taloutta/>

Verohallinto. (18. 10 2021). Ne bis in idem -periaate ja verotus. Helsinki, Suomi. Haettu 10. 4 2024 osoitteesta <https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/48877/ne-bis-in-idem--periaate-ja-verotus/>

Verohallinto. (11. 3 2024). Veropetosten torjunnan ja tutkinnan avainlukuja 2023. Helsinki, Suomi. Haettu 8. 4 2024 osoitteesta <https://www.vero.fi/harmaa-talous-rikollisuus/torjunta/torjuntatilastot/verotus/>

Haastattelut

Autio, Salla, ylitarkastaja. Verohallinto. Teams-haastattelu/keskustelu 15.8.2024. Haastattelija Riitta Nummila ja Niina Rinnetmäki. Muistiinpanot haastattelijan hallussa.

Hietanen, Henri, rikosasianvalvoja. Verohallinto. Teams-haastattelu 19.1.2024. Haastattelijana Riitta Nummila ja Niina Rinnetmäki. Muistiinpanot haastattelijan hallussa.

Huittinen, Lauri, rikosylikomisario. Poliisi. eTuve-haastattelu 24.1.2024. Haastattelijana Riitta Nummila ja Niina Rinnetmäki. Muistiinpanot haastattelijan hallussa.

Pernu, Jyrki, verotarkastaja. Verohallinto. Teams-haastattelu 20.12.2023. Haastattelijana Riitta Nummila ja Niina Rinnetmäki. Muistiinpanot haastattelijan hallussa.

Pylkäs, Jani, verotarkastaja. Verohallinto. Teams-haastattelu 13.12.2023. Haastattelijana Riitta Nummila ja Niina Rinnetmäki. Muistiinpanot haastattelijan hallussa.

Päivike, Sirkku, tarkastuspäällikkö. Verohallinto. Teams-haastattelu 19.1.2024. Haastattelijana Riitta Nummila ja Niina Rinnetmäki. Muistiinpanot haastattelijan hallussa.

Raatikainen, Jukka, tarkastuspäällikkö. Verohallinto. Teams-haastattelu 3.1.2024.
Haastattelijana Riitta Nummila ja Niina Rinnetmäki. Muistiinpanot haastattelijan hallussa.

Siljamäki, Juha, rikosylikomisario. Poliisi. eTuve-haastattelu 26.1.2024. Haastattelijana Riitta Nummila ja Niina Rinnetmäki. Muistiinpanot haastattelijan hallussa.

Sointula, Janne, menettelypäällikkö. Verohallinto. Teams-haastattelu 22.1.2024.
Haastattelijana Riitta Nummila ja Niina Rinnetmäki. Muistiinpanot haastattelijan hallussa.

Turkki, Taina, rikosasianvalvoja. Verohallinto. Teams-haastattelu 10.1.2024. Haastattelijana Riitta Nummila ja Niina Rinnetmäki. Muistiinpanot haastattelijan hallussa.

9 Luettelo kuvista ja taulukoista

Kuva 1. Verohallinnon tekemät rikosilmoitukset vastaanottavan poliisilaitoksen mukaan 2019–2023.	14
Kuva 2. Haastatteluista kerättyjen ajatusten sanapilvi.	24
Taulukko 1. Poliisin esitutkinta resurssit ja talousrikostapausten määrät 2019–2023.....	5
Taulukko 2. Talousrikoksiksi luokiteltujen veropetosten* määrät vuosina 2019–2023.....	6
Taulukko 3. Verohallinnon laatimien rikosilmoitusten* määrät vuosina 2019–2023.....	13
Taulukko 4. Verohallinnon tekemien rikosilmoitusten* sisältämät rikosnimikkeet vuosina 2019–2023.	14
Taulukko 5. Vuosina 2019–2023 päättyneet verotarkastukset.	16
Taulukko 6. Vuosina 2019–2023 verotarkastettujen sijainti kotikunnan mukaan.	18
Taulukko 7. Reaaliaikaisten tarkastusten euromäärien mediaanit (yhteisövero ja tulovero)..	20
Taulukko 8. Rikosilmoitusharkintaan johtaneiden tarkastusten euromäärien mediaanit (yhteisövero ja tulovero)	20
Taulukko 9. Reaaliaikaisten tarkastusten euromäärien mediaanit (arvonlisävero)	21
Taulukko 10. Rikosilmoitusharkintaan johtaneiden tarkastusten euromäärien mediaanit (arvonlisävero)	21
Taulukko 11. Reaaliaikaisten tarkastusten euromäärien mediaanit (palkat).....	22
Taulukko 12. Rikosilmoitusharkintaan johtaneiden tarkastusten euromäärien mediaanit (palkat)	22
Taulukko 13. Peiteltyjen osinkojen määrät mediaaneina (pyöristetty tuhanteen).	23

10 Liitteet

Liite 1. Rikosilmoitukset poliisilaitoksittain vuosina 2019–2023

Liite 2. Taulukko yleisimpien talousrikosten kehitysestä nimikkeittäin

Liite 3. Tilastoja yhteisöveroa ja tuloveroa koskevien virheiden euromääristä

Liite 4. Tilastoja arvonlisäveroa koskevien virheiden euromääristä

Liite 5. Tilastoja palkkoja koskevien virheiden euromääristä

Liite 6. Tilastoja peiteltyä osinko koskevien virheiden euromääristä

Liite 1. Talousrikoksiksi luokitellut rikosilmoitukset poliisilaitoksittain vuosina 2019–2023

Resurssiseurantatyökalu, poliisi

Poliisilaitos	2019		2020		2021		2022		2023	
	Ilmoitus (lkm)	Avoimet (lkm)	Ilmoitus (lkm)	Avoimet (lkm)	Ilmoitus (lkm)	Avoimet (lkm)	Ilmoitus (lkm)	Avoimet (lkm)	Ilmoitus (lkm)	Avoimet (lkm)
Helsingin poliisilaitos	337	692	447	766	555	873	522	925	596	1 044
Itä-Uudenmaan poliisilaitos	254	443	257	556	217	611	309	743	299	795
Länsi-Uudenmaan poliisilaitos	220	320	230	282	171	239	207	273	207	329
Sisä-Suomen poliisilaitos	211	228	250	270	199	273	224	278	272	325
Itä-Suomen poliisilaitos	135	211	182	250	126	256	73	249	117	314
Lounais-Suomen poliisilaitos	246	227	225	227	227	233	234	233	340	286
Hämeen poliisilaitos	92	110	164	196	116	120	108	140	168	218
Pohjanmaan poliisilaitos	150	165	144	181	113	188	114	206	128	202
Oulun poliisilaitos	155	101	138	133	97	130	85	131	99	134
Kaakkois-Suomen poliisilaitos	77	115	106	152	60	109	77	118	74	129
Lapin poliisilaitos	31	71	46	65	56	57	53	65	56	92
Keskusrikospoliisi	53	101	37	87	18	64	23	62	24	48
Ahvenanmaan poliisilaitos	2	11	25	37	10	29	8	32	11	30
Yhteensä	1 963	2 795	2 251	3 202	1 965	3 182	2 037	3 455	2 391	3 946

Lähde: Harmaa talous ja talousrikollisuus -sivusto, Resurssiseuranta työkalu, viitattu 05/2024.

Liite 2. Taulukko yleisimpien talousrikosten määrän kehityksestä nimikkeittäin

Harmaan talouden torjunta, Rikostorjunta, poliisi

Rikosnimike	2019	2020	2021	2022	2023
Veropetos	105	129	122	157	153
Törkeä veropetos	453	486	420	549	634
Kirjanpitorikos	315	312	265	329	372
Törkeä kirjanpitorikos	494	537	417	519	610
Velallisen epärehellisyys	139	122	131	143	164
Törkeä velallisen epärehellisyys	351	364	334	373	438
Ympäristön turmeleminen	49	42	44	27	33
Törkeä ympäristön turmeleminen	4	2	2	3	6
Petos	72	115	155	116	172
Törkeä petos	201	215	172	292	190
Rekisterimerkintärikos	88	91	63	106	86
Identiteettivarkaus	5	18	14	13	14
Tutkinta liiketoimintakiellon määräämiseksi	423	469	353	456	508
Liiketoimintakiellon rikkominen	25	39	9	9	9
Rahanpesu	10	25	10	34	10
Törkeä rahanpesu	29	35	26	49	27
Väärennys	33	63	35	52	64
Törkeä väärennys	111	3	7	7	18
Kavallus	51	47	40	39	49
Törkeä kavallus	79	86	64	54	91
Luottamusaseman väärinkäyttö	35	46	54	34	41
Yrityssalaisuuden rikkominen	32	37	36	26	31
Yrityssalaisuuden väärinkäyttö	5	6	4	2	11
Kiskonnantapainen työsyRJintä	21	43	55	74	100
Ihmiskauppa	6	31	12	18	75
Yhteensä	3 136	3 363	2 844	3 481	3 906

Lähde: Harmaatalous ja talousrikollisuus -sivuston torjuntatilastot, Rikostorjunta. Viitattu 05/2024.

Liite 3. Tilastoja verotarkastuksilla havaittujen yhteisöveroa ja tuloveroa koskevien virheiden euromääräistä

Verotarkastusten veronalaisten tulojen määrät on summattu verotarkastuksen päättymisvuodelle.

Yhteisöveron alainen tulo (osakeyhtiöt ja ulkomaiset yhteisöt)

Reaaliaikainen	2019	2020	2021	2022	2023	Kaikki
Min	11 925	-74 466	-300 005	-5 290	-144 308	-300 005
Max	12 056 070	6 185 268	1 575 970	4 063 936	733 290	12 056 070
Keskiarvo	637 178	528 293	252 803	446 089	123 589	453 548
mediaani	198 500	142 000	86 099	123 000	77 500	122 544
LKM	40	23	18	23	16	120
esiintyvyys %	63 %	88 %	69 %	74 %	73 %	71 %
SUMMA	25 487 103	12 150 750	4 550 456	10 260 051	1 977 419	54 425 779

Lähde: Verohallinto 04/2024.

Rikosilmoitus-harkinta	2019	2020	2021	2022	2023	Kaikki
Min	-530 825	-335 000	-722 460	-603 556	-618 516	-722 460
Max	1 883 406	4 180 020	3 988 451	3 426 350	13 861 811	13 861 811
Keskiarvo	118 911	175 820	140 846	153 061	193 215	157 175
mediaani	75 000	75 959	65 000	74 143	61 876	71 655
LKM	218	227	255	235	252	1186
esiintyvyys %	78 %	76 %	73 %	71 %	74 %	74 %
SUMMA	25 922 698	39 911 202	35 915 647	35 969 348	48 690 084	186 408 979

Lähde: Verohallinto 04/2024

Tuloveron alainen tulo (elinkeinonharjoittajat)

Reaaliaikainen	2 019	2 020	2 021	2 022	2 023	Kaikki
Min	-12 407	34 361	15 622	12 000	-46 003	-46 003
Max	1 783 000	618 000	617 342	1 559 787	16 151 000	16 151 000
Keskiarvo	264 822	243 216	171 941	394 851	1 591 637	528 641
mediaani	82 300	155 574	125 753	142 012	134 000	129 876
LKM	18	11	11	15	13	68
Esiintyvyys %	82 %	85 %	69 %	100 %	87 %	84 %
SUMMA	4 766 793	2 675 375	1 891 354	5 922 758	20 691 275	35 947 555

Lähde: Verohallinto 04/2024

Rikosilmoitus-harkinta	2 019	2 020	2 021	2 022	2 023	Kaikki
Min	-70 383	-87 908	-87 000	-129 636	-206 913	-206 913
Max	596 243	6 421 580	15 926 691	116 057 374	2 318 461	116 057 374
Keskiarvo	123 194	203 847	263 149	1 680 863	181 523	479 026
mediaani	81 300	82 117	90 000	78 568	90 345	86 021
LKM	120	112	129	119	140	620
Esiintyvyys %	86 %	93 %	91 %	88 %	89 %	89 %
SUMMA	14 783 232	22 830 838	33 946 252	200 022 648	25 413 200	296 996 171

Lähde: Verohallinto 04/2024

Tuloveron alainen tulo (luonnolliset henkilöt)

Reaaliaikainen	2019	2020	2021	2022	2023	Kaikki
Min	30 400	4 300	278 205	75 360	98 000	4 300
Max	1 375 360	4 400 750	295 000	2 334 912	4 068 000	4 400 750
Keskiarvo	584 753	1 953 823	286 068	1 024 242	2 518 874	1 269 991
mediaani	348 500	1 705 121	285 000	1 127 334	3 390 623	736 000
LKM	3	4	3	6	3	19
Esiintyvyys %	100 %	80 %	100 %	100 %	100 %	95 %
SUMMA	1 754 260	7 815 291	858 205	6 145 450	7 556 623	24 129 829

Lähde: Verohallinto 04/2024

Rikosilmoitus-harkinta	2019	2020	2021	2022	2023	Kaikki
Min	-1 749 935	30 000	26 216	18 105	13 581	-1 749 935
Max	9 459 306	10 284 860	34 969 973	15 269 277	10 345 561	34 969 973
Keskiarvo	386 430	1 187 159	1 607 266	1 523 044	745 508	1 080 507
mediaani	150 254	133 526	149 146	274 945	200 324	171 878
LKM	45	46	40	52	53	236
Esiintyvyys %	96 %	96 %	93 %	76 %	95 %	90 %
SUMMA	17 389 365	54 609 316	64 290 638	79 198 312	39 511 942	254 999 574

Lähde: Verohallinto 04/2024

Liite 4. Tilastoja verotarkastuksilla havaittujen arvonlisäveroa koskevien virheiden euromääristä

Verotarkastusten arvonlisäveroa koskevat virheet on summattu verotarkastuksen päättymisvuodelle. Vertailtavuuden säilyttämiseksi arvonlisäveron määristä on muodostettu laskennallinen veronalainen määrä käyttäen laskentaan yleistä 24 %:n arvonlisäverokantaa. Osa virrehavainnoista koskee toki myös alemman verokannan arvonlisäveroa, mutta taulukolla pyritään havainnollistamaan ensisijaisesti virheiden määrän muutosta, eikä itsessään vältettyjen verojen määrää.

Arvonlisäveron peruste (osakeyhtiöt, ulkomaiset yhteisöt)

Reaaliaikainen	2019	2020	2021	2022	2023	Kaikki
Min	-80 417	-55 966	-1 394 524	23 684	-70 445	-1 394 524
Max	2 203 776	6 000 000	23 950 000	1 999 967	350 000	23 950 000
Keskiarvo	391 932	951 547	1 517 380	420 055	114 693	631 887
mediaani	285 549	506 280	195 835	249 315	72 230	251 565
LKM	48	17	21	20	16	122
esiintyvyys %	76 %	65 %	81 %	65 %	73 %	73 %
SUMMA	18 812 729	16 176 306	31 864 988	8 401 100	1 835 086	77 090 210

Lähde: Verohallinto 04/2024

Rikosilmoitus-harkinta	2019	2020	2021	2022	2023	Kaikki
Min	-478 058	-227 149	-1 117 697	-318 731	-128 404	-1 117 697
Max	3 385 878	3 113 673	4 305 614	20 682 485	6 228 948	20 682 485
Keskiarvo	300 472	274 878	338 470	622 084	395 856	397 729
mediaani	97 923	94 672	143 131	132 153	112 659	118 190
LKM	160	181	226	230	220	1017
esiintyvyys %	57 %	61 %	65 %	69 %	65 %	63 %
SUMMA	48 075 553	49 752 957	76 494 202	143 079 217	87 088 228	404 490 157

Lähde: Verohallinto 04/2024

Arvonlisäveron peruste (elinkeinonharjoittajat)

Reaaliaikainen	2019	2020	2021	2022	2023	Kaikki
Min	7 419	57 500	26 352	-105 268	25 539	-105 268
Max	885 797	3 652 918	1 093 827	889 000	385 979	3 652 918
Keskiarvo	236 510	675 179	310 792	192 635	178 718	294 090
mediaani	124 244	96 799	215 524	86 334	135 192	116 940
LKM	15	7	8	10	8	48
Esiintyvyys %	68 %	54 %	50 %	67 %	53 %	59 %
SUMMA	3 547 650	4 726 251	2 486 335	1 926 345	1 429 741	14 116 323

Lähde: Verohallinto 04/2024

Rikosilmoitus-harkinta	2019	2020	2021	2022	2023	Kaikki
Min	-313	-22 574	7 922	2 175	-631 076	-631 076
Max	1 399 446	4 338 440	10 462 500	1 870 833	7 895 386	10 462 500
Keskiarvo	190 788	186 424	402 921	201 805	318 144	263 290
mediaani	90 313	69 126	86 572	91 794	100 673	90 372
LKM	100	77	99	107	108	491
Esiintyvyys %	71 %	64 %	70 %	79 %	69 %	71 %
SUMMA	19 078 752	14 354 674	39 889 180	21 593 152	34 359 520	129 275 277

Lähde: Verohallinto 04/2024

Liite 5. Tilastoja verotarkastuksilla havaittujen palkkoja koskevien virheiden euromääristä

Verotarkastusten palkkoja koskevien virheiden euromäärät on summattu verotarkastuksen päättymisvuodelle.

Palkat, joista veroja on jäänyt maksamatta (osakeyhtiöt, ulkomaiset yhteisöt)

Reaaliaikainen	2019	2020	2021	2022	2023	Kaikki
Min	31 000	12 932	22 790	13 000	23 851	12 932
Max	3 455 000	1 172 949	918 416	796 294	1 370 834	3 455 000
Keskiarvo	681 639	406 252	221 011	245 369	308 706	402 496
mediaani	476 591	188 634	113 543	175 731	130 207	191 520
LKM	19	8	14	13	8	62
esiintyvyys %	30 %	31 %	54 %	42 %	36 %	37 %
SUMMA	12 951 143	3 250 014	3 094 148	3 189 798	2 469 646	24 954 749

Lähde: Verohallinto 04/2024

Rikosilmoitus-harkinta	2019	2020	2021	2022	2023	Kaikki
Min	-4 921	-12 810 701	1 800	-201 140	-55 695	-12 810 701
Max	2 343 192	1 874 592	2 871 944	2 179 505	2 223 917	2 871 944
Keskiarvo	170 768	36 071	197 792	208 335	252 396	171 936
mediaani	66 265	59 603	71 475	85 038	99 993	76 000
LKM	105	106	116	100	98	525
esiintyvyys %	38 %	35 %	33 %	30 %	29 %	33 %
SUMMA	17 930 623	3 823 545	22 943 860	20 833 493	24 734 768	90 266 290

Lähde: Verohallinto 04/2024

Palkat, joista veroja on jäänyt maksamatta (elinkeinoharjoittajat)

Reaaliaikainen	2019	2020	2021	2022	2023	Kaikki
Min	24 500	193 967	-13 500	8 450	0	-13 500
Max	69 661	2 366 277	187 239	277 000	0	2 366 277
Keskiarvo	49 040	1 059 907	88 332	142 725	0	308 820
mediaani	51 000	619 476	89 795	142 725	0	71 841
LKM	4	3	4	2	0	13
Esiintyvyys %	18 %	23 %	25 %	13 %	0 %	16 %
SUMMA	196 161	3 179 720	353 330	285 450	0	4 014 661

Lähde: Verohallinto 04/2024

Rikosilmoitus-harkinta	2019	2020	2021	2022	2023	Kaikki
Min	3 404	4 683	16 580	2 400	8 925	2 400
Max	171 650	223 409	415 000	261 000	396 307	415 000
Keskiarvo	53 988	84 871	114 817	66 496	113 239	84 912
mediaani	39 196	68 500	79 520	36 242	50 500	52 658
LKM	19	14	11	9	15	68
Esiintyvyys %	14 %	12 %	8 %	7 %	10 %	10 %
SUMMA	1 025 773	1 188 197	1 262 988	598 463	1 698 588	5 774 009

Lähde: Verohallinto 04/2024

Liite 6. Tilastoja verotarkastuksilla havaittujen peiteltyä osinko koskevien virheiden euromääristä

Verotarkastusten peiteltyyn osingon euromäärät on summattu verotarkastuksen päättymisvuodelle. Verotarkastushavainnoissa virheenä tallennetaan osakkaalle veronalaisen tulon määrä. Peitellystä osingosta vuosina 2013–2022 veronalaista tuloa on ollut 75 % peiteltyyn osingon määrästä ja 25 % verovapaata tuloa. Peiteltujen osinkojen määrät on muunnettu bruttomääräisiksi jakamalla peiteltyyn osingon veronalainen määrä 0,75 (valtaosa virheistä on koskenut vuosia 2013–2022), jotta määrät ovat vertailukelpoisia ja suhteutettavissa myös muiden verolajien virheiden kanssa.

Peitelty osinko (osakeyhtiöt ja ulkomaiset yhteisöt)

Reaaliaikainen	2019	2020	2021	2022	2023	Kaikki
Min	20 190	5 500	13 133	10 000	21 612	5 500
Max	723 504	975 926	1 416 103	740 000	671 183	1 416 103
Keskiarvo	238 362	330 682	246 097	193 880	178 534	236 026
mediaani	187 067	245 000	189 545	142 000	113 487	160 157
LKM	38	17	19	23	16	113
esiintyvyys %	60 %	65 %	73 %	74 %	73 %	67 %
SUMMA	9 057 750	5 621 594	4 675 843	4 459 240	2 856 542	26 670 968

Lähde: Verohallinto 04/2024

Rikosilmoitus-harkinta	2019	2020	2021	2022	2023	Kaikki
Min	4 100	4 754	5 501	3 900	4 778	3 900
Max	852 000	2 848 579	2 325 336	1 740 000	2 440 000	2 848 579
Keskiarvo	128 208	152 091	142 889	143 500	155 131	144 737
mediaani	89 707	89 624	89 379	85 404	85 832	88 015
LKM	188	192	202	176	220	978
esiintyvyys %	67 %	64 %	58 %	53 %	65 %	61 %
SUMMA	24 103 150	29 201 534	28 863 640	25 256 029	34 128 913	141 553 265

Lähde: Verohallinto 04/2024